

**ЕДИН
ШЕДИН**
съчинения
5
том

ЕЛИН ПЕЛИН
СЪЧИНЕНИЯ В ШЕСТ ТОМА
ТОМ ПЕТИ

chitanka.info

АНГЕЛЪТ НА СПРАВЕДЛИВОСТТА

Едно време имало някъде си един беден и добър човек. Той се трудил от сутрин до вечер да изкара прехраната си и да спечели някоя и друга пара. Но кой знае как, не му вървяло, и той си останал беден, та беден.

Като видял, че няма спасение, той решил да иде в някоя друга земя, дето трудът се цени повече, дето човешката справедливост е по-голяма, та дано там сполучи.

Нарамил човекът торбичката с хлебец на гърба си, взел тояжката в ръка, простил се с близки и приятели и тръгнал на път.

Вървял що вървял, дошъл до една чешма. Като бил вече уморен, той седнал да си почине.

Тук го настигнал един пътник като него, с торба на рамо, с тояжка в ръка.

— Добра стига, побратиме!

— Дал бог добро!

— Що чакаш тук, при чешмата?

— Уморих се от път, та почивам.

— Е, за къде пътуваш, ако бог е рекъл?

— Тръгнах да ида в чужда земя на печалба. Тук е голяма сиромашия, голяма скъпотия. Хората са лоши, несправедливи, лъжат, не доплащат, от надницата отбиват, от труда ти недоволни. Ще ида в друга земя — там може да е по-добре.

— Бог да ти е на помощ — казал вторият пътник. — И мене гони същата неволя. Ако искаш, хайде да станем другари, заедно да отидем в чуждата далечна земя, заедно да работим и заедно да печелим.

— Съгласен съм, приятелю, защо не! С другар е по-лесно и по-добре.

— Така, така, приятелю, и аз виждам, че си добър за другар, но едно нещо ще искам от тебе.

— Какво искаш, приятелю?

— Като вървиш с мене, ще видиш много работи, които страшно ще те учудят. Искам от тебе едно нещо: каквото видиш и чуеш — нито да питаш, нито да разправяш! Съгласен ли си?

— Съгласен съм — казал първият пътник.

— Честна дума?

— Честна дума!

Двамата пътници си подали ръце — и другарството станало.

Тръгнали да пътуват. Вечерта стигнали в един голям град. Като нямало къде да нощуват, вторият пътник казал:

— Аз имам тук един стар приятел, добър човек. Ела да отидем у него.

Те разпитали къде живее той човек, намерили дома му и почукали на портите.

Домакинът излязъл. Като разбрал, че са странници, които търсят подслон, още повече като познал приятеля си — много се зарадвал. Приел ги у дома си, нагостил ги, напоил ги, дал им чисти и бели постелки да преспят. На утрото им сложил закуска. Като си тръгнали, турнал им в торбите хляб, сирене и други работи за ядене. Изпратил ги като братя.

Но през нощта, докато били в къщата, вторият пътник отворил долапчето в стаята, дето спали, и откраднал оттам златна чаша.

Първият пътник видял това и много се учудил на неблагодарността на другаря си. Но бил дал дума да мълчи. Затова нищо не рекъл.

На втория ден пътниците стигнали в друг град. Било се стъмнило и трябвало пак да нощуват. Като нямали познати, те се спрели случайно на една голяма порта и почукали.

— Кого търсите? — попитал ги един минувач.

— Странници сме, търсим място да преспим — казал първият пътник.

— Зле сте случили, приятели — рекъл минувачът. — Тук живее най-лошият човек в града. Той никому милостиня не дава. Мъчи работниците си, жена си и децата си. Бие и гони просяците. Заробил е съгражданите си с лихварство...

— Е, нищо — казал вторият пътник, — каквото намерим, това ще е. — И продължил да тропа на портите.

Стопанинът излязъл намръщен, мрачен, нахокал ги хубаво, но ги приел в къщата си, настанил ги да спят в един нечист килер и не им дал нито вечеря, нито капка вода.

Пътниците кое-как преспали и рано сутринта станали да си ходят. Преди да си тръгнат, вторият пътник извадил из торбата откраднатата чаша и я оставил у дома на той лош човек.

Това още повече учудило първия пътник.

„Виж, какъв чудноват човек намерих за другар! — помислил си той. — От добрите краде, на лошите подарява. Не ми се харесва този човек.“

Така си помислил той, но не казал нищо, защото дал честна дума да мълчи.

И тръгнали пак двамата приятели. Вървели що вървели, замръкнали в едно малко селце. И тук нямали познати. Въртели се насам-нататък, най-после видели край селото един разграден сиромашки двор. Сред двора имало къщичка, прилична на кокошарник — мъничка, изкривена, подпряна с два гнили дирека, за да на се сгромоляса.

Вторият пътник рекъл:

— Да почукаме тук!

— Да почукаме — съгласил се първият.

Спели се и почукали.

Из къщичката излязла една бабичка, суха, жълта, цяла покрита с дрипи.

— Какво търсите, синко?

— Странници сме, бабо, търсим място да пренощуваме.

— Елате, синко, заповядайте, баба! В къта има място за двама.

Аз с моята малка внучка ще спя при водника.

Рано сутринта бабата изпратила внучката си да пасе прасето, а тя отишла на селската чешма за вода.

Двамата пътници тръгнали да си ходят. Като излезли из вратата, вторият пътник взел брадвата от дръвника, ударил два-три пъти гнилите подпори — и бабината къщица се преметнала и рухнала.

Първият пътник се учудил още повече.

„Бре, какъв лош човек намерих за другар!“ — помислил си той.

Помислил, но не казал нищо, защото дал честна дума да мълчи.

И двамата приятели продължили пътя си. Вървели що вървели, замръкнали в едно друго село. Там попаднали в къщата на един добър човек, гостолюбив и харен. Напоил ги той, нагостили ги и им дал стая да преспят. Сутринта им дал ядене за из пътя и ги изпратил чак до пътната врата. Тук вторият пътник му казал:

— Приятелю, ние сме хора от далечни места. Не знаем пътя. Прати твоето момче да ни упъти донякъде.

Човекът се съгласил на драго сърце. Повикал петнадесетгодишния си единствен син. Казал му да покаже пътя на гостите и да ги изпроводи вън от селото.

Момчето тръгнало пред гостите, а те по него. Като стигнали вън от селото, то се спряло на моста на голямата река, която се мятала шумно отдолу, и казало:

— Като вземете оттук надясно, по правия път — не се бойте! Той ще ви изведе там, дето искате.

Като казало това, момчето се поклонило и рекло да се върне. В това време вторият пътник се приближил до него и го бутнал от моста. Момчето паднало в реката и се удавило.

Досега първият пътник гледал какви чудни работи върши неговият другар, чудел се и си мълчал. Но като видял това злодеяние, той се обърнал към другаря си с негодувание и викнал:

— Кой си ти, проклети човече, та не можах да те разбера?

В същия миг лицето на неговия другар се преобразило — станало чисто, светло и безкрайно хубаво. Една чудна светлина излязла от цялото негово тяло и го обгърнала като светъл облак. Той се усмихнал и казал:

— Поклони ми се, защото аз съм ангелът на справедливостта.

Учуден и уплашен, човекът паднал на колене, поклонил се и казал:

— Прости ми, ако греша, свети боже пратенико, но през нашето другаруване аз не видях знак на справедливост нито в едно от твоите дела. Напротив, всичко което ти извърши, беше дело на неблагодарност, несправедливост и зло.

Тогава ангелът го покрил с крилата си и небесният му глас прозвучал и казал:

— Не се чуди, човече. Онова нещо, което ти вземаш за зло, е всъщност добро, а онова, което ти мислиш за злодеяние, е само

предпазване от зло. Чашата, която откраднах от добрия човек, бе отровна. Тя бе му подарена от негови завистници, за да го отровят. Аз я оставил в къщата на лошия. Нека се отрови той, защото много хора страдат от него и още много щяха да пострадат.

Под къщата на бабата имаше заровено голямо богатство. Ако аз не бях срутил тая нищо и никаква колиба — бабата нямаше да го намери. Тя щеше да умре бедна и щеше да остави в бедност добрата си внучка. Сега, като чисти развалините, тя ще намери богатството и ще умре доволна, че има какво да остави на внучката си.

Пък дето удавих единствения син на добрия човек, аз го направих, за да спася бащата от срам и позор. Син му, ако беше живял, щеше да стане най-лош човек, най-голям разбойник — щеше да огорчи сърцето на добрия си баща и сам на себе си щеше да навлече позорна смърт заради позорния си живот.

И тъй, едно добро не се ражда, ако не се погуби едно зло.

Така свършил думите си ангелът на справедливостта и хвръкнал на небето.

БОГАТИЯТ МРАВЕЙ

Мравеят натрупал големи богатства. Спрял се в къщата си, трепери, пази натрупаното, не смее навън да се подаде, да не би някой да му поискане нещо. Добре, ала му дотегнало да живее така самотен, само с богатствата си. И намислил Мравеят да се ожени. Но поискал от тая работа да спечели. Решил да се ожени за Светулката. Защо да живее в тъмнина? Нека има кой да му свети. При това — бесплатно да му свети. Заключил Мравеят богатството си дълбоко под земята и отишъл при Светулката.

— Светулке хубава — казал той, — много те харесвам, искам да се оженя за тебе!

Светулката се съгласила.

Дошъл денят на сватбата. Мравеят съbral роднините си и отишъл у Светулката.

— Ами къде ви са свирците? — попитала тя, като видяла сватбарите.

— Не може ли без свирци — казал Мравеят, — тъй ще бъде поевтино.

— Не, без свирци не може! — отвърнала Светулката.

— Тогава кого да викам? — попитал Мравеят.

— Кого? Не знаеш ли? Най-добрая полски свирец ще викаш — Щурецца. Нима не го познаваш?

Мравеят отишъл при Щурецца.

— Щурче-свириче, ела да ми свириш на сватбата!

— Кой? На тебе ли да свирия, скъпернико! — ядосано викнал свирецът. — Не, никога! Помниш ли ты как ме изпъди миналата зима и не иска да ми дадеш нито едно зърно житце? Тогава аз бях дошъл да ти посвирия, но ти ми каза, че мразиш свирците и певците, и ме прати по дяволите. Сега ти иди по дяволите!...

И Щурецът презрително оставил големия богаташ. Като чула това Светулката, отказала се от Мравея и не искала да се ожени за него.

— Колко ти струва богатството — казала тя, — когато твоята душа от песен не отбира, за хубост не жадува!...

ЧУДНАТА ТОРБА

Живели някъде си на свeta един мъж и една жена. Мъжът посял просо и то се родило толко хубаво, че и до днес врабците за него приказват.

Но не щеш ли, отведенъж духнал вятър, зашумял, засъскал, просото оронил и отръскал.

Видял мъжът това нещастие, заплакал и казал на жена си:

— Ох, жено, жено, останахме без сладка просена кашица.

— Слушай — казала му жената, — не плачи, ами иди при Ветровия баща, оплачи се от сина му и поискай помощ. Нека загуббата ни плати.

Послушал я мъжът и тръгнал. Отишъл той при Ветровия баща, поклонил му се и рекъл:

— Добър ден ти, стари Ветре, по голяма работа ида при тебе.

Зашумял Вятърът.

— Кажи да чуя — рекъл.

— Така и така — почнал да разправя селянинът, — посях просо и се роди чудно. Но духна твоят син и го отърси. Аз съм беден и искам да ми се плати загуббата.

— С какво да ти заплатя? — казал Вятърът, — У вятър и парите са вятър.

— С какво намериш за добре, Ветрю.

Замислил се Ветровият баща, мислил, мислил и измислил:

— Ще ти дам една торба, селянино.

— За какво ми е торба, Ветрю? Празни торби и дома висят, колкото искаш...

— Ще ти дам една торба — казал Вятърът, — ама такава торба, че като искаш да ядеш и пиеш, само ѝ кажи: „Отвори се, торбице!“, и тя ще ти даде каквото искаш и колкото искаш.

— Като е такава торба, ще я взема — зарадвал се селянинът.

— Пък като се наядеш, само ѝ кажи: „Затвори се, торбице!“, тя всичко ще прибере.

Селянинът взел торбата, благодарил, поклонил се и си отишъл.

Занесъл той торбата в къщи и почнал да се хвали на жена си.

— Гледай, жено, що донесох!

— Що донесе бре, мъжо?

— Торба.

— Че защо ти е торба? Слава богу, ний торба си имаме.

— Е, не е тая торба като нашите — казал мъжът, — тая торба само да ѝ кажеш: „Отвори се, торбице“, и ще ти даде ястия и пития, каквото искаш и колкото искаш. Да ядеш и да ти остане.

Жената тръгнала с кобилицата за вода, срещнала съседа си и му се похвалила:

— Моят мъж донесе такава и такава торба.

Кумът им чул за това чудо и казал:

— Ще ви дойда в неделя на гости.

Дошла неделя. Кумът изпълнил думата си и им отишъл на гости.

Гледа в къщи — ни огън, ни кладенец, ни нещо приготвено и си казал: „С какво ли ще ме гостят?“

Домакинът свалил торбата от куката и казал:

— Отвори се, торбице!

Торбата се разтворила и в нея се показало какво не: разни баници, печени гъски, кюфтета, кисело мляко, ориз с прясно мляко и много още работи. На всичко отгоре няколко шишета червено вино.

Гостували, що гостували, яли, пили и пак им останало.

Върнал се кумът дома и разправил на жена си:

— Ей, жено, да видиш! Кумецът има такава и такава торба...

— Гледай чудо! — казала жената.

— Чудо не, ами чудо!

— Откъде е взел тая торба?

— Пък аз го и не попитах! Ще ида да узная.

Кумът се върнал пак при кумеца и го попитал:

— Откъде взе тая торба?

— Откъде? От Ветровия баща!

— Продай ми тая торба, кумец.

— Да прощаваш, куме, ама няма да ти я продам.

— Един чифт волове за нея ти давам.

— И два чифта да ми дадеш, пак я не давам.

— Два чифта ти давам.

— Не може.

— Три чифта взимаш ли?

— Казах не и не.

— Като е така, четири чифта волове ти давам за нея.

Селянинът се замислил, почесал се по врата и не знаел какво да прави. А жената стояла отстрани и му шепнела:

— Не са малко четири чифта волове, вземи ги бе, глупчо!

Селянинът се съгласил.

— Като е така, куме — рекъл, — дай воловете, на ти торбата.

Взел той четири чифта волове, разорал полето, посеял просо и чака да се роди. И се родило онова просо, ама какво не — не само врабците, ами и синигерите още разправят за него.

Но не щеш ли, пак духнал вятър, пак отърсил просото.

Разплакал се селянинът.

— Ох, жено, жено, каква беда ни сполетя! Пак останахме без кашица.

— Не плачи, мъжо — утешила го жената, — не плачи, ами иди при Ветровия баща, та му се оплачи. Нека ни заплати загубата.

Селянинът тръгнал и пристигнал у Ветровия баща.

— Добър ден, Ветръо.

— От добро да се не избавиш, селянино!

— Дойдох да ти се оплача.

— Кажи да чуя.

— Твоят син пак ми отърси просото. Заплати ми загубата.

— С какво да ти платя?

— Дай ми, Ветръо, пак една торба като оная.

— Добре — казал Ветръо, — на ти тая торба и като отидеш в полето, кажи: „Отвори се, торбице!“, и ще видиш какво ще произлезе.

Взел селянинът торбата и тръгнал. Като стигнал в полето и седнал да си почине, дощяло му се да похапне малко. Извадил той торбата от пазухата и казал:

— Отвори се, торбице!

Като се отворила торбата, че като изскочил един дървен чук из нея, че като почнал да маха въз селянина и да го удря по гърба, по главата и де свари. Едвам могъл бедният човек да каже: „Затвори се, торбице!“ — и да се спаси от чука.

Станал той, завързал торбата и я понесъл дома.

— Е, какво, човече — попитала жена му, — донесе ли торба?

— Донесох — казал жално селянинът.

— Дай, мъжо, да я видя!

Мъжът показал торбата.

— Също като другата — зарадвала се жената.

— Разбира се, че е съща!

— Ех, пак ще си заживеем честито — почнала да скача от радост жената.

— Само имай търпение, жено!

— Защо, мъжо?

— Погледни ми синините по главата!

— От какво са, мъжо?

— Торбата ще ти каже.

Бабата била много любопитна, взела торбата и казала:

— Отвори се, торбице!

Като се отворила торбата, че като изскочил оня ми ти чук, че удри бабата по главата, удри по гърба! Дръпнал й един бой, какъвто тя и насиън не била виждала. Едва могла да каже: „Затвори се, торбице!“ — и да се спаси.

Чукът влязъл в торбата, селянинът я затворил и я окачил на куката.

— Какво, жено, хубаво ли ще живеем занапред? — попитал мъжът.

— Ох, лошо, човече, лошо! Още един път не ходи при Ветровия баща. Не чакай добро от другите.

Минало що минало време, жената отишла у кума си и почнала да се хвали:

— Е, куме, моят мъж пак се с такава торба сдоби.

— Ще ми я продадете, кумице!

— Не думай, куме... Това не ще да стане...

— Четири чифта волове давам...

— Като е така, добре.

Дал кумът воловете, вземал торбата и тръгнал радостно дома. Стигнал в къщи, извадил я и рекъл:

— Отвори се, торбице!

Като се отворила торбата, че като изскочил чукът, та забрал и него по главата, че удри, че удри... едва се отървал.

ДЯДО БОЖИЛ И ДЯВОЛЪТ

Дядо Божил спал на сянка под една върба, близо до една стара запустяла воденица. Вечерта се върнал в къщи, навечерял се и седнал на прага да изпуши една лула тютюн.

Добре, ама като бръкнал в джоба за лулата — няма я. Тук лула, там лула — никъде я няма.

— Е — рекъл си дядо Божил, — трябва под върбата да съм я оставил.

Как ще прекара нощта без лулата си! И тръгнал да я търси. Било вече тъмно. Половин месечина светела на небето, ама пусто облаче сè пред нея стояло и я затуляло.

Както и да е, дядо Божил пристигнал до върбата и тъкмо се навел да търси лулата си, чул някакъв разговор. Клончетата на върбата пращели. Вдигнал очи нагоре той и що да види — по върбата насядали де що си е дяволи и нещо се разговаряли.

Каква била работата? На тая върба се събирали дяволите и младите разказвали на старите кой какво извършил през деня.

Дядо Божил се послушал. Едно дяволче почнало да разказва:

— Днес аз нищо друго не извърших, само откраднах лулата на дядо Божил, като спеше под тая върба. Утре ще се преправя на дете и ще му я занеса на нивата, като оре, и там ще му откарам един вол, да го изяде вълкът...

— Пази се само да ти не вземе капата — рекъл най-старият дявол, — защото хем роб ще му станеш, хем много тайни ще му изкажеш.

— Леле, боже! — извикал дядо Божил и се прекръстил.

А в това време клоните на върбата припращели и дяволите се разбягали кой накъдето видял. Защото от кръста и от божието име тях ги било страх.

Дядо Божил се впуснал тичешком назад, падал, ставал, пристигнал в къщи блед като мъртвец.

— Какво ти е бре, старче? — попитала го бабата.

А той само се прекръстил и рекъл:

— Каквото има да стане, ще стане!

Рано на другия ден дядо Божил впрегнал воловете си и отишъл на нивата да оре. Изкарал една бразда, две бразди — не върви равно. А той какво — оре, ама очите му сè играят насам-нататък — да види откъде ще му дойде злото.

По едно време из храстите изскочило едно момченце с торбичка на рамо.

— Дядо, намерих една луличка, да не е твоя?

Дядо Божил разбрал, че стои лице с лице със самия дявол, и си рекъл:

— Ще му взема капата, па каквото ще да стане.

Момчето мислило, че старецът не дочува, та викнало по-високо.

— Дядо, намерих една луличка, да не е твоя?

— Я дай да я видя, дядовото — рекъл дядо Божил, — може и моя да е.

Момченцето приближило стареца и му подало лулата. А дядо Божил протегнал ръка, уж да вземе лулата, па дръж — вземал му капата.

И щом му вземал капата, дяволът се показал такъв, какъвто си е, и старецът му видял и рогата, и опашката, и хитрите очи.

— Хванах ли те аз тебе, злия над злите? — засмял се дядо Божил и скрил капата в пазухата си.

Дяволът се примолил, приплакал:

— Дай ми, дядо Божиле, капата!...

— Не, чакай малко. Ще ти дам капата, ама нека ми помогнеш през лятото да пожъна, да повърша. Па и на някои работи да ме научиш, че тогава.

И дядо Божил изпрегнал една вол да почива, впрегнал дявола на негово място и почнал пак да си оре.

Дяволът станал роб на стареца и му вършел всичката работа. Изорал му нивите, посял ги. Кога дошло лято, покосил ливадите, пожънал нивите, овършал житото.

Той много хитrostи правил да си вземе шапката, но старецът сè в пазухата си я носил.

Дошло време да се бере гроздето. Дядо Божил отишъл на лозето, завел и дявола да бере. Обрали гроздето, смачкали го на вино и го

преточили. Тогава дядо Божил накарал дявола да очисти линовете и да изхвърли джибрите в реката.

— Какво ще ги хвърлиш — рекъл дяволът — и от тях може да стане нещо.

— Какво? — запитал старецът.

— Дай ми шапката, ще ти кажа.

— Не, ще ми кажеш, че после...

И дяволът научил тогава дядо Божила как да превари джибрите, та да извари от тях ракия.

Когато изварили ракията, дядо Божил сръбнал, харесала му и той похвалил дявола.

На дявола му станало приятно от похвалите и рекъл:

— Хе, колко работи аз още зная!...

— Кажи ми ги — казал дядо Божил, — и аз ще ти дам шапката и ще те пусна на свобода.

Тогава дяволът му рекъл:

— Сега ще ти кажа още едно нещо, ама ми покажи шапката да я видя.

— Кажи, ще ти я покажа — съгласил се дядо Божил.

Дяволът казал:

— Ако превариш сироватката (водата, която излиза, когато прецеждаш прясното сирене), ще извадиш от нея извара.

— Ха, и това добро — кимнал с глава дядо Божил.

— Сега покажи ми шапката.

Старецът затворил добре вратата, бръкнал в пазуха и извадил шапката. Дяволът скочил, дръпнал шапката, турнал я на главата си, уловил се за дима над огнището и изскочил през комина.

Като излязъл на покрива, извикал през комина:

— Хе, дядо, ако беше ме още държал, щях да ти кажа и от изварата какво може още да стане, ама нали те излъгах, та си взех шапката...

— Дядо ти Божил пак ще те хване — извикал сърдито старецът...

— Хе, дядо, дявол се веднъж лови: изпуснеш ли го... това си е — отговорил рогатият и изчезнал.

ДЯВОЛ И СВИНАР

Веднъж дяволът искал да изхитри свинаря, да го прати някъде и да му вземе свинете. Отишъл при него и го заприказвал:

- Добър ден, свинарко, откъде си?
- Накъдето гледат на свинете опашките, оттам съм.
- Вчера минах покрай вас.
- Случило ти се път — минал си.
- Майка ти родила.
- Цялото село знае това.
- Родила две деца.
- Господ кога дава, не пита.
- Едното умряло.
- Бог дал, бог взел.
- Умряло и другото.
- Брат по брата, отишли и двата.
- Баща ти закла вола.
- Смърт без помен не бива.
- Закла и другия.
- Два смъртника, два помена.
- На теб остави главата.
- Главен човек глава яде.
- Кучката я изяде.
- Лоша спастра, зла щета.
- Баща ти я уби.
- Какво търсила, това намерила.
- Хвърли я на сметта.
- Тя все там си лежеше...

Дяволът като видял, че не може да надхитри свинаря, пукнал се от мъка и умрял.

ДВА БРАТА

Ние бяхме двама братя цигани. Отидохме на дърва, набрахме, седнахме да си починем.

Брат ми рече:

— Сега какво сме гладни, да има една бяла, пребяла погача, да се наручаме!

Току рече брат ми, не изрече, ето ти една бяла, пребяла погача търколулу, та при нас.

Ручахме, наручахме се.

Брат ми рече:

— Сега да има една бъклица вино, да се напием!

Току рече брат ми, не изрече, ето ти една бъклица с вино търколулу, та при нас.

Пихме, напихме се.

Брат ми рече:

— Ех, сега да има една бяла меца, да се преборим!

Току рече брат ми, не изрече, ето ти бяла меца търколулу, та при нас.

Аз като всеки юнак имам две сърца: едно вика „дръж“, другото вика „беж“. Послушах това, що ми вика „беж“ — и бегах.

Върнах се на другия ден в гората, що да видиш! — От брат ми барем останало парцали, а от мечката — нищо!...

ДВЕТЕ ТРЕСКИ

Една трèска имала две дъщери. Хранила ги тя, изгледала ги, изучила ги, па им рекла:

— Хайде сега, милички, не сте вече малки и неопитни, идете и си търсете поминувката. Коя както знае, така да живее.

Двете трèски се простили с майка си и тръгнали да си търсят щастие по широкия свят — една на тая страна, друга — на другата.

Дълго време двете сестри не сечували, не се виждали.

Веднъж се срещнали на един връх и почнали сладки разговори:

— Как поминуващ, сестричке?

— Е, добре си поминувам, сестро. Щом се разделихме, аз разтресох един господар, че като се уплаши човекът: ха това, ха онова. Постлаха ми три дюшеци меки, топли, завиха ме с копринени юргани... Чудо! Пък каква храна и какво пиене ми даваха, ти не си и сънувала... Ами ти как прекара, сестрице?

— Лошо, много лошо, сестро! Като се разделихме, аз срещнах един говедар и го разтресох, но проклетият му човек не рече ни „ох“, ни „ах“. Не иска ни да легне, ни да ми постеле, ни сладко да ме нахрани. Като ме помъкна през долове и върхове подир говедата, та душицата ми излезе. Веднъж го стегнах по-силно, да го поукротя, а той се хвърли в един студен и дълбок вир, та щеше да ме удави! Лошо, лошо, сестро! Кажи ми ти, кога държиш твоя господар?

— Аз го държа само денем.

— Не може ли, сестро, пък аз нощем да го държа, та и аз малко спокойствие да видя?

— Може, може, сестро!

И двете трèски отишли при господаря, та на меки дюшеци да си полежат.

Едната го тресла деня, а другата — нощя.

ГОНКА-ВИХРОГОНКА

Един дядо имал три сина: двамата били умни и разумни, а третият бил простак. Цял ден лежи по сенките и нищо не работи. Затова го наричали Щурчо.

Посеял дядо пшеница. Тя пораснала гъста, равна, но научило се нещо нощем да я пасе. Старецът казал:

— Деца мои, пазете всяка нощ пшеничката поред и хванете крадеца, що пушта стоката си да пасе.

Първата нощ отишъл да варди най-големият от братята, но му се доспало, та легнал и спал до сутринта. Като се върнал в къщи, той казал:

— Цяла нощ не спах и крадец не видях.

На втората нощ отишъл средният от братята, но и той като първия заспал и спал цяла нощ като заклан.

Дошъл ред на Щурчо. Взел той един оглавник и отишъл да варди. Скрил се в храсталака, ококорил очи, седи и чака.

Посред нощ дошъл един шарен кон — едното влакно сребърно, другото златно, едно сребърно, друго златно. Като тича, земята трепери, из ноздрите му пламък изскача. И почнал той да пасе в нивата и колкото пасъл, два пъти повече с нозе тъпкал. Щурчо се притаил, полазил като змия, скокнал бързо, уловил коня и му метнал оглавника. Дръпнал се конят с всичка сила да побегне, но не може. Щурчо бил як, хубавичко го държал. И почнало кончето да се моли:

— Пусни ме, момче, моля ти се; а когато ти дотрябва нещо, повикай ме и аз ще направя всичко, каквото поискаш.

— Добре — казал Щурчо, — но къде ще те търся?

— Излез край село — казало кончето — и извикай три пъти: „Гонка-вихрогонка!“ — и аз веднага ще дойда.

Щурчо пуснал коня, като взел от него обещание да не пасе вече пшеничката, и си отишъл.

Скоро след това от село на село, от град на град тръгнали царски пратеници и викали:

— Събирайте се, бедни и богати, слуги и господари, граждани и селяни — царят ви на празник вика: три дена ще ядете и ще пиете. Изберете си добри коне и тичайте! Който с кончето си подскочи до царьови чардаци и свали пръстена от ръката на дъщеря му, царят нему ще я даде за жена.

Почнали да се готвят всички за царския празник, почнали да се готвят и Щурчовите братя. Не искали те сами да скачат, а искали само да гледат. Помолил ги Щурчо и него да водят.

— Какво ще правиш там бре, Щурчо, нима искаш хората да плашиш! По-добре седи си вкъщи — казали братята му.

Те отишли, а Щурчо взел в торбата си хлебец и солница и отишъл в полето за гъби. Щом излязъл вън от село, той хвърлил торбата и извикал три пъти:

— Гонка-вихрогонка, дето и да си, туха да дойдеш!

Ето конят тича, та земя трепери, из ноздри му пламък излиза. Застанал той пред Щурчо и му казал:

— Скоро качи се — през лявото ми ухо влез, през дясното излез.

Щурчо бързо влезнал в лявото ухо на коня, излязъл през дясното и веднага се преобразил — станал такъв хубавец, такъв угледен, дето не може нито да се каже, нито да се помисли.

Възседнал той Гонка-вихрогонка и тръгнал на царския празник. Дошъл пред царския палат, гледа — насьbral се народ, няма място где игла да хвърлиш. А на царските високи чардаци седи мома — като слънце грее, на ръка ѝ свети пръстен като вечерница. Никой се не наима да подскокне толкова високо.

Щурчо боднал своето конче с махмузите.

Трепнал конят, разиграл се, под крака му искри хвърчат. Подскочил той скок нечуван — до царските високи чардаци. Щурчо прострелял ръка и бързо взел скъпоценния пръстен от пръста на царската дъщеря, после минал край братята си, шибнал ги с копринения си камшик и изчезнал като светкавица.

Отишъл Щурчо в полето, пуснал Гонка-вихрогонка, набрал гъби и се върнал у дома.

Гледат братята му — едната му ръка вързана.

— Какво ти е, Щурчо? — питат го те.

— Гъби брах, о трън се одрах — отговорил Щурчо и се заврял до огнището.

Братята му почнали да разправят какво било на царския празник, какъв непознат юнак пристигнал и как грабнал пръстена от царската дъщеря. Щурчо слушал-неслушал, дощяло му се да види пръстена, отвързал си ръката да погледне. Току-що повдигнал превръзката — и къщата цяла светнala.

— Ей, Щурчо, недей си игра с огъня — викнали му братята. — Всичко ти е наред, та гледай и къщата да запалиш.

Минали се три-четири дена и от царя дошло известие: целият народ на гости да му иде, малко и голямо, богати и сиромаси. Който не отиде, главата ще му вземат.

Нямало що да се прави. Отишли всички, отишъл и старецът с тримата си сина. Събрали се всички, насядали на голяма трапеза: ядат, пият и сладки приказки приказват. Най-после се явила царската дъщеря, сама да им поднесе мед. Обиколила всички ред по ред, човек по човек, дошла и до Щурчо. Гледа — дрешките му бедни, а той цял прашен, лицето му само сажди и пепел; косите му невчесани, едната ръка вързана.

— Защо ти е вързана ръката, момче? — попитала го царската дъщеря.

— Одраскан съм, царице! — едвам продумал Щурчо.

— Развържи да видя — заповядала царската дъщеря.

Щурчо отвързал ръката си, а на пръста светнал като вечерница нейният пръстен — та всички замижали от ослепителна светлина.

Царската дъщеря го хванала за ръката, завела го пред баща си и казала:

— У този ми е било щастието, татко.

Тогава слугите отвели Щурчо в царските бани да се окъпе и умие, облекли го в златни дрехи — и той станал такъв хубавец, че сам баща му не можал да го познае.

Скоро направиха сватбата и гостиha цял свят. И аз бях там, мед и вино пих, по брадата ми като река се ля, а в уста ми капка се не вля.

ХАДЖИЯТА И ОВЧАРЯТ МУ

Един човек забогатял много и намислил да отиде на Божигроб — да стане хаджия. По онова време да идеш и да дойдеш от хаджилък, трябвало дълго време. Добре, ама кой ще му пасе овцете? Те не били малко — тъкмо триста. Питал тук, питал там — най-после намерил овчар, спазарил го и му рекъл:

— Аз отивам на хаджилък. Оставям ти триста овце. Да ги пазиш, да ги вардиш и като се върна, за всичко сметка да ми дадеш. С чисто и бяло лице пред мене да излезеш.

— Добре, добре, господарю. Добър ти път! Аз ще имам грижа за стадото.

Господарят отпътувал. Тогава овчарят продал половината стадо и приbral парите в джеба си. Като наблизило време да си дойде хаджията, той продал и другата половина от стадото. Оставил само една овца да пасе в градината на хаджията.

Като се върнал хаджията, овчарят заклал и тая овца, взел кожата й, взел едно гърне с кисело мляко и се представил пред господаря.

— Добре дошъл, господарю, честит хаджилък!

— Чест ти господ дал, овчарю. Как е стадото?

— За стадото не питай, дядо хаджи. Сметката ми е чиста.

— Думай да видим!

— Като замина ти, господарю, минаха се два-три месеца, чу се дума, че си загинал — удавил си се в морето. Мене ми стана жал, продадох половината от стадото и парите раздадох на сиромаси „за бог да прости“. После се научих, че си бил жив, тогава продадох и останалите овце, само една оставих и парите раздадох на сиромаси „за здраве на хаджията“.

— Е, ами едната овца?

— Като чух, че си дошъл, заклах я курбан на бога. Та това ми е сметката, дядо хаджи, чиста и ясна. Ето ти кожата на последната овца, ето ти отгоре и едно гърне мляко от мене.

Хаджията, като видял каква е работата, ядосал се, грабнал гърнето с млякото, излял го върху главата на овчаря и го изритал навън.

Млякото изцапало цялото лице на овчаря.

Той излязъл на пътя, а около него се събрали хора и се чудели какво му се е случило.

Овчарят им казал:

— Що се чудите? Комуто са чисти сметките, така му е бяло лицето.

ХУБАВОТО МОМИЧЕ, НА УСТНИТЕ НА КОЕТО ЦЪФВАЛ ТРЕНДАФИЛ

Едно време имало един дядо. Той имал едно момиче: когато се засмивало, трендафил цъфвал от устата му, а когато заплачело, маргарит капел от очите му. Дядото ги събидал и ходел да ги продава и така се прехранвали. Момичето се прочуло с хубостта си и дарбите си толкова, че стигнало до ушите на царя. Той поискал да се ожени за него и затова пратил хора да го вземат и доведат. Царските пратеници отишли, взели момичето, качили го на царската кола и потеглили назад. Между пратените хора имало една мома, която искала с измама да се ожени за царя. Вървели що вървели, на хубавицата се припило вода. Завистницата й рекла: „Ако ми дадеш да ти извадя едното око, ще ти дам вода.“ Хубавицата нямала що да прави — съгласила се. Завистницата извадила едното й око, скрила го в една кутия, дала й вода и пак тръгнали.

Вървели що вървели, стигнали до един кладенец. Хубавицата пак поискала вода. Завистницата й рекла: „Ако дадеш да ти извадя и другото око, ще ти дам вода.“ Момичето било много жадно, нямало какво да прави — съгласило се. Завистницата му извадила и другото око, скътала го в другата кутийка и пак му дала вода. Жените, що били в царската кола, съгледали, че момичето няма очи, и рекли: „Защо ли е на царя сляпа царица? Как ще живее с нея пред света? Хайде да я оставим в гората.“ И като повървели още малко, стигнали до един голям буренак при един сух кладенец оставили момичето и заминали бързо.

Те накитили завистницата-хубавица, завели я при царя, като казали, че тя е прочутото момиче, и царят се оженил за нея. Минало се доста време, царят чакал царицата да се засмее, за да падне трендафил от устата ѝ, или пък да заплаче, за да капне маргарит от очите ѝ, ала тя нито се засмивала, нито плакала, а ходела все замислена и намръщена.

Оставеното в гората момиче било намерено от един дядо. Той го приbral в къщата си да го гледа. Момичето живяло добре при дядото и

му пазило къщата. Веднъж дядото кихнал, момичето се засмяло и тозчас от устата му паднал цъфнал трендафил. То го дало на дядото и рекло: „Дядо, на ти тоя трендафил; иди го продай в града, мини по улиците и викай: «Хайде трендафил за око, трендафил за око!» Който ти даде око, нему да го дадеш.“ Дядото взел трендафила, отишъл в града и почнал да вика из улиците: „Трендафил за око, трендафил за око!“ Всички му се чудили и никой не купувал трендафила. Като минал покрай царските палати, от прозореца се показала царицата и го попитала: „Какво продаваш, дядо?“ Той ѝ отговорил: „Трендафил за око, дъще!“ Тя му рекла: „Дай го на мене!“ Тя извадила една кутийка, отворила я, дала му окото и взела трендафила. Дядото не познал царицата. Той взел окото, отнесъл го на момичето, то го турило на мястото и прогледнало.

Минало се, каквото се минало, подир някое време момичето пак се засмяло и от устата му пак цъфнал трендафил. То пак го дало на дядото да иде да го продаде за друго оченце. Дядото взел трендафила, отишъл в града и пак тръгнал да вика из улиците: „Трендафил за око, трендафил за око!“ Всички се чудили, но никой не купил цветето. Като минавал край царските палати, на прозореца пак се показала царицата: „Какво продаваш, дядо?“ Той ѝ рекъл: „Трендафил за око, дъще!“ „Дай го на мене, дядо, аз ще ти дам еднооко.“ Тя извадила из пазвата си една малка кутийка, отворила я, извадила оттам едно оченце и го дала на стареца. Дядото пак дал трендафила, взел окото и го занесъл на момичето. То турило окото на мястото му и отведнъж и с него прогледнало.

Веднъж на момичето му станало нещо мъчно. То заплакало и от очите му закапали зрънца маргарити. То ги дало на дядото и му рекло да иде в града да ги продаде, та да купи едно-друго за в къщи. Дядото взел маргарита, занесъл го в града и го продал пак на царицата.

С тия трендафили и с тоя маргарит царицата рекла да измами царя. При един избран случай тя се засмяла и показала скрития по-рано в устата си трендафил. Друг път налепила маргарита на очите си и като заплакала, надвесила се над царевия скут и поронила скъпоценните зърна.

Дядото много пъти ходил из града да продава цъфнали трендафили и маргарит. Това стигнало до ушите на царя. Неговите хора му донесли, че тия трендафили и тоя маргарит купувала царицата.

Царят тогава се усъмнил в нея, разбрал нейната лукавщина и решил да издири тая работа. Веднъж той поканил всичките момичета, богати и сиромашки, на тлака. Всички момичета отишли на тлаката, отишло и дядовото момиче. Те насядали около огъня, запрели, завлачили и запели поред — кое каквато песен знаело. Царят седял и слушал. Дошло ред до дядовото момиче. То седяло настрана със забулено лице и прело. То казало: „Аз няма да пея — аз ще разкажа една приказка.“ И като завъртяло чекръчето, почнало: „Речи, чекръче: Едно време имало едно момиче; когато се засмивало, трендафил цъфнал от устата му, а когато заплачело, маргарит капел от очите му...“

Така, без да прекъсва, момичето разказало своите патила. Царят изслушал приказката докрай и после поподигнал булото на момичето — и то блеснало с всичката си хубост. Тогава царят се уверил, че намерил изгубената си невеста.

Той заповядал да вържат царицата за опашката на един луд кон, да му ударят сто камшика и да го напъдят в гората. След това царят се оженил за хубавото момиче.

И ХИТРЕЦЪТ СЕ ИЗЛЪГВА

Хванала си веднъж кума Лиса тънста селска гъска, натиснала я с лапите си, готова да я схруска, и сладко я попитала:

— Какво би ти сторила с мене, ако аз бях на твоето място сега, тънста гъско?

— О, нито за минутка не бих се замислила — отговорила гъската, — веднага бих вдигнала лапи към небето, затворила бих очи и топла благодарствена молитва бих отправила към бога, задето ми е изпратил такъв вкусен обяд и... после ще те изям.

— О, много умно — казала Лисицата. — Така и аз ще направя.

И вдигнала кума Лиса лапи към небето, затворила унесено очи и зачела молитва. Но тъкмо се готвела да каже: „Благодаря ти, царю небесни, за сладкия обяд“, чула шум от криле.

Тя отворила очи и...

И видяла как гъската литнала високо, високо и се изгубила.

ИВАНЧОВИТЕ ПРЪСТЧЕТА

Иванчовите ръчички, като тършуваха из шкафа в кухнята, намериха бутилка с мед. Двете заедно си подпомогнаха една на друга, помъчиха се и извадиха запушалката. Бързо, бързо показалецът на дясната ръка се пъхна в тясното гърло на бутилката, потопи се и после се допря до устата на Иванчо.

— Близни си, Иванчо — каза му показалчето, — това е от мене.

— Как така? И аз искам да почерпя нашия Иванчо. Ти, показалецо, си много нахален, всяко пръв се вмъкваш навсякъде — обади се средният пръст.

— Добре! Заповядай! — каза надменно показалецът.

Средният пръст, зарадван, се насочи към гърлото на бутилката, но не можа да влезе вътре, защото показалецът и четвъртият пръст опряха встрани на бутилката.

— Защо ми прочите? — извика сърдито средният пръст. — Ето, аз съм по-голям от всичките. Винаги ви помогам, а вие ми прочите. Свийте се малко повече и аз лесно ще си топна от меда.

— Добре, добре — съгласиха се показалецът и четвъртият. — Ще направим всичко, каквото можем.

Показалецът и четвъртият се свиха, колкото можеха, повече с искрено желание да усълужат на техния най-голям другар, когото почитаха и обичаха.

Средният пръст благодари на усълужливите си другари и като се намери по-свободен, пъхна се в гърлото на бутилката. Но той не можа да стигне до меда, защото превитите му другари пак му попречиха, тъй като не можеха да се свият повече от половината.

— Пак ми прочите — каза сърдито той. — Не желая повече да се опитвам.

— Не можем да направим повече от това, което направихме — каза показалецът.

— Дайте ми възможност да опитам аз — каза четвъртият пръст.

— Виждам, че работата не е толкова мъчна. Ще моля само и малкото

пръстче да се свие.

Свиха се с мъка показалецът и средният, с по-голяма мъчнотия се сви и малкото пръстче. Добре, но и четвъртият не можа да стигне меда. Пречеха му другите, които не можеха да се свият, колкото бе потребно.

— Не, не — извика с тънкото си гласче малкото пръстче. — Превийте се вие, да видите как лесно ще достигна меда.

Превиха се другите, изправи се малкото, но то бе много късо и не можа да стигне меда. Тогава показалецът се изправи гордо и викна:

— Аз съм най-способният и първи между вас! Какво бихте били вие без мене? Безпомощна и саката ща бъде ръката без мене. Аз ви посочвам предметите, посоките и пътищата. Много работа върша без помощ. Затова ще ви моля, не се бъркайте много в моите работи, гледайте какво правя и се учете.

Палецът, който стоеше срещу всичките, слушаше препирнята и мълчеше. Но като чу горделивите слова на показалеца, каза:

— Никой от вас не трябва да се гордее и да се хвали със способностите си. Всеки си има своя служба и всеки се нуждае от помощта на другите. Не забравяйте мене, късия и тромав на вид палец. Без мене вие съвсем не можете. Без моята помощ вие не можете нищо да държите. Не можете да работите ни с тежкия чук, ни с най-малката игла. Ние сме създадени да работим задружно. Това е нашият дълг и нека го изпълняваме задружно. Сега поставете запушалката и сложете бутилката на мястото ѝ. Ние сме създадени да вършим добри и полезни работи, а не да тършуваме скритом из шкафовете.

ИЗВОРЪТ

Една сутрина се срещнали трима пътници при един извор, над който стоял следният надпис: „Имайте ме за пример!“

И пътниците заговорили и запитали какво значат тия думи.

— Този извор — подел първият, — тече през дълга и широка поляна; тече през езера, прибира потоци и реки в себе си и тъй става най-сетне голяма река. Надписът ни учи неспирно да работим, за да спечелим.

— Аз — прибавил вторият, — друг смисъл намирам в надписа. Изворът, без да иска награда или отплата за това, угасява жаждата на всекиго, който се приближи до него. Неговият пример ни учи да се стараем да бъдем полезни на близките си.

Третият слушал, без да каже нещо. Но когато го замолили и той да каже какво мисли, отговорил без одумки:

— Ние пием от водата на извора само когато тя е бистра и чиста. Замътена, тя е отвратителна, дори и животните не я пият. Ако искаш да те почитат, бъди бистър и чист!

КЕЛЧО И ЦАРСКАТА ДЪЩЕРЯ

Едно време живял някой си цар.

Това било в едно далечно царство.

Тоя цар имал една дъщеря хубава, хубава, по-хубава от нея нямало на земята.

Но всяка нощ тя тайно излизала от бащините си палати и се губела по цяла нощ, а сутрин рано пак тайно се връщала. Никой не можел да я усети.

Баща ѝ всеки ден ѝ купувал нови чехли и всяка сутрин ги намирал скъсани от ход.

Усъмнил се царят в дъщеря си и почнал да я разпитва защо ѝ са скъсани чехлите и къде е ходила през нощта.

Но тя скривала всичко и нищо не отговаряла.

Царят много се загрижил. Най-после той поставил пред палата най-верния от слугите си да пази дъщеря му и да я следи къде ходи тя нощта.

— Ако не я увардиш — казал му царят, — ще ти взема главата.

На другия ден пак намерили скъсани чехлите на царската дъщеря. Тя излизала през нощта, без да може да я съгледа бащиният ѝ слуга.

Царят заповядал да заколят тоя слуга и поставил друг.

Но и той я не увардил. Поставил трети и той също. Четвърти, пети — всички били заклани.

Най-после пред царя се явил най-простият му слуга, дето чистел яхъра на конете му. Всички го наричали Келчо.

— Царю честити — казал Келчо, — аз се наимам да опазя дъщеря ти — да видя къде ходи.

— Ама ако не я опазиш, главата ще ти взема — казал царят, — а ако я уловиш, ще ти дам половината от царството си.

— Съгласен съм на всичко, царю — отговорил Келчо и завардил вечерта вратата на царския палат.

Като го видяла царската дъщеря, тя му се присмяла и рекла:

— У-у! Какви юнаци не могоха да ме увардят, та ти ще ме увардиш! И теб ще ти отхвръкне утре главата на дръвника.

— Ще видим — казал Келчо и подсвирнал с уста.

Вечерта, когато всички в палата заспали, Келчо видял, че от прозореца по една копринена стълба тихо слиза царската дъщеря. Той я издебнал, полекичка отрязал едно парче от роклята ѝ и тръгнал подир нея, като се пазел да не го види.

Вървели що вървели, стигнали до една голяма река.

Царската дъщеря се спряла малко, почакала, после извикала нещо. И ето из реката се показвала една голяма златна риба и дошла до брега. Царската дъщеря полека се качила на рибата и тя бързо я пренесла на другия бряг.

Келчо, като видял, че не може да мине реката, уплашил се много и казал:

— То се види, че и моята глава ще отиде, ами по-добре да бягам и да не се връщам при царя.

И той побягнал покрай реката, накъде му очи видят.

Като бягал така, чул високи гласове. Приближил Келчо полека и видял, че двама дяволи се карат и не могат да си разделят една тояга, едни чизми и един фес, Келчо бързо се прекръстил и дяволите се разбягали кой накъде види, а той им взел и тоягата, и феса, и чизмите.

Турил си Келчо феса — и веднага станал невидим.

Обул чизмите — и веднага тръгнал, никой не можел да чуе стъпките му.

Махнал с тоягата над реката — и водата се разделила надве.

— Ха, това е за мен! — казал зарадван Келчо и бързо преминал реката.

Спуснал се бързо тогава по дирите на царската дъщеря, настигнал я и тръгнал с нея. Тя нито могла да го види, нито могла да го усети.

Вървели, вървели, стигнали една желязна гора.

Келчо махнал с тоягата си и ударил едно желязно дърво, та цялата гора проехтяла.

Царската дъщеря се разтреперала от страх и казала:

— И-и, божичко, толкова пъти съм минала през тая гора, не съм я чула да звънти! Какво ли има?...

Вървели през гората, вървели. Келчо пак ударил едно дърво с тоягата си и още по-страхотно изехтяла гората.

Пак трепнала от страх царската дъщеря и пак си казала:

— И-и, божичко, толкова пъти съм минала през тая тора, не съм я чула да звънти!... Какво ли има?

Като изминали гората, показал се един голям палат. Той страшно се тъмнеел в нощта. Нито една светлинка се не мяркала, нито един глас се не чувал.

Царската дъщеря бързо тръгнала към тоя палат. Келчо тръгнал по нея.

И ето из палата излезли стари, престарели цар и царица, подире им вървял млад и напет техният царски син.

Те посрещнали с радост царската дъщеря, въвели я в палата. Всички лампи засветили веднага, хубава музика засвирила някъде.

Келчо влезнал вътре, но никой не могъл нито да го види, нито да го усети.

Всички насядали на богата трапеза и почнали да пият и да ядат. Келчо се приближил до трапезата и откраднал сребърната лъжица отпред царската дъщеря и я турил в невидимия си джоб. Всички се чудили къде се изгуби скъпата лъжица, търсили, търсили и не могли да я намерят.

След като се навечеряли, всички се наредили на колело и почнали да играят с една златна ябълка. Наредил се и Келчо между тях и като дошла златната ябълка при него, той я скрил в джоба при лъжицата.

Всички се почудили къде изчезна златната ябълка, но не могли и нея да намерят.

Уплашила се царската дъщеря и си казала:

— Тая нощ на лошо ечеше желязната гора!... Ето сега се изгуби сребърната лъжица и златната ябълка. Това не е на добро. Чакай по-скоро да си вървя.

Тя си взела сбогом от царя, от царицата и от царския син и си тръгнала. Всички я изпратили чак до желязната гора.

Келчо пак вървял след царската дъщеря сè така невидим. Като минавали през желязната гора, той пак ударил с тоягата си и пак проехтяла страхотно гората.

Царската дъщеря пак се уплашила и пак казала:

— И-и, боже, колко пъти съм минала оттук, не съм чула гората да ехти, а сега... Това не е на добро.

Минали желязната гора и пак стигнали голямата река. Там пак излезнала голямата златна риба и пренесла царската дъщеря на другия бряг.

А Келчо ударил реката с тоягата си, водата се разделила и той преминал като по сухо; и пак тръгнал с царската дъщеря.

Като стигнали до палата, царската дъщеря тихичко се покачила по копринената стълба и влязла през прозореца в стаята си.

А Келчо застанал пред вратата на палата, свалил феса и станал пак видим.

Царската дъщеря, като мислила, че Келчо не я е следил, присмяла му се пак от прозореца и рекла:

— Е, Келчо, уварди ли ме?... Отиде ти главата на дръвника!

Като се съмнало, царят повикал Келчо и го попитал:

— Е, Келчо, уварди ли дъщеря ми?

— Увардих я, царю честити — казал Келчо и разправил на царя цялата история: за реката, за желязната гора и за тайнствения царски палат. Скрил само за кавгата на дяволите, за феса, за тоягата и за чизмите.

Като свършил разказа си, Келчо извадил парчето, което отрязал от роклята на царската дъщеря, и казал:

— Ето това парче отрязах от роклятата ти, като тръгна.

Премерили парчето и видели, че наистина то съвпада тъкмо с прорязаната дупка на роклята.

После Келчо се обърнал към царската дъщеря и казал:

— Не изгуби ли се твоята сребърна лъжица от трапезата? Не изгуби ли се златната ябълка, с която играехте?...

— Да! — казала царската дъщеря, като не могла повече да крие.

Келчо извадил от джоба си ябълката и лъжицата и казал:

— Не са ли тия?

— Да, те са — казала царската дъщеря, като ги видяла.

И така Келчо улови следите на царската дъщеря и царят даде нему половината от царството си, а царската дъщеря заради неговата хитрост и безстрашие го зема за мъж.

Стана голяма царска сватба.

Поканен бях и аз. Ядох и пих и всичко, що чух и видох, разказах вам.

МАГАРЕТО НА СЮЛЕЙМАН АГА

Веднъж Сюлейман ага, като отвори вратата на яхъра, видя, че му няма магарето. Потърси го тук-там, обиколи полето, заница из храсталаците, тича по шосето, дори в кладенеца наднича, но напразно! Никъде не видя магарето си.

Сюлейман ага се спря отчаян край селото и се обърна към едно дете, което играеше:

— Хей, момче, не си ливиждал едно магаре?

— Освен тебе друго не съмвиждал — отговори хлапакът и се оплези.

— Не се шегувай — заговори с болка на сърца обиденияят Сюлейман ага, — кажи ми истината: не си ливиждал едно магаре младо, едро, светлосиво, трудолюбиво?...

— Ха, тъй ли — отговори момчето, — това магаре от три дена насам е наше.

— Как може моето магаре да бъде ваше? — учуди се Сюлейман ага и попита: — Чие момче си ти?

— Аз съм син на съдията. Пък магарето, за което питаш, е наше. От три дена насам ни носи брашно на воденицата.

На бедния Сюлейман ага се стори, че потъва в земята от такава хорска несправедливост.

Като се съвзе, той тичешком отиде в къщата на съдията и надникна през една пукнатина на портата.

В това време вътре гръмогласно и сърцераздирателно изрева едно магаре. Сюлейман ага го позна по гласа. Това магаре беше неговото.

Той отвори бързо вратата, влезе вътре и отиде при съдията.

— Мъдър и справедлив наш съдийо — каза му той. — Преди три дена моето магаре се сбърка и влезе в чужда къща. Моето хубаво, сиво, трудолюбиво магаре, с гердан от сини мъниста на шията, с малко като юмруче звънче, закачено на шията му, с червен пискюл на челото...

— Какво ми влиза това в работа? — сепнато отвърна съдията.

— Моля ви, справедлив наш съдийо, да заповядате на стопанина, в чийто дом е влязло то, да ми го върне назад.

— Разбира се, че тряба да ти го върне — каза съдията.

— Като е така, върни ми моето хубаво, едро, сиво магаре, с гердан и звънче, с пискюлче на челото, справедлив съдийо.

— Кой, аз ли? — попита учудено и с негодувание съдията. — Аз нямам никакво магаре.

— Не, благороден съдийо, то е у вас и от три дена насам ви носи жито на воденицата — каза с плачлив глас Сюлейман ага.

— Аз нямам никакво магаре, разбиращ ли! — викна строго съдията.

В това време магарето се наду и изрева колкото може в обора на съдията.

— Ето го, на, то реве във вашия обор! — извика зарадван Сюлейман ага, като чу гласа на любимото си животно.

— Млък — изкрешя съдията, — ти вярваш на едно магаре, а на мене — съдия — не вярваш. Дръжте го — извика той на слугите си — и му ударете двадесет и пет тояги.

Слугите уловиха бедния Сюлейман ага и след като му удариха двадесет и пет тояги, изтласкаха го из вратата.

МРАВЕЯТ

Този непрокопсаник Щурецът — както обикновено — цяло лято свири, пя, игра и забавлява разнородното население на полето. Като настъпиха студовете, Щурчето видя, че костюмът му не е според сезона и че няма скътано за зимата нито едно житно зърнце.

— Какво да правя? Ще ида при ония, които тъй много харесваха моите песни и игри и тъй щедро хвалеха моя музикален талант.

И Щурчето отиде при най-богатия от всички обитатели на полето, при трудолюбивия Мравко.

— Чук, чук, чук. Господин Мравчо, смили се над мене, дай ми да пийна, да хапна, дай ми да се подслоня и изслуша.

Излезе Мравеят-богаташ и суворо измърмори:

— Е, господин поете, ако ти беше работил и пестил през лятото като мене, а не да танцуващ със своето зелено палто, да пееш и да се занимаваш с разни фантазии, сега не би тръгнал да просиш.

Богаташът Мравей не каза нито дума повече, влезе вътре и тръшна вратата.

Трудолюбивият, добрият простак — Червеят — работи и се труди цяло лято, но нищо не можа да спечели. Господарят не му плати, съседи го окрадоха, на бедни роднини помага. И толкова осиромаша, че дори нямаше дреха, за да покрие голото си тяло.

— Е, ще ида при Мравея, той е богат, ще помогне! — каза си бедният Червей.

Случайно Мравеят седеше пред вратата и правеше сметка колко жито е събрал през лятото.

— Моля ви се, уважавани господин Мравейо, ваша милост сте богат, смилете се над мене, помогнете ми!

Мравеят се ядоса и тупна с крак. И макар да знаеше, че Червеят е по-голям работник от него, каза:

— Как! Ти смееш да се явяваш пред мене гол? Безсрамник! Да се измъкваш в такъв вид из земята и да идеш при мене за милост! Марш, че те пребивам!

И Мравеят пропъди бедния земен Червей.

Деца! Разказах ви тая басня, за да знаете, че скъперникът всяко^{го} ще намери причина да откаже да помогне на своя близен.

МЪРЗЕЛИВЕЦ

Две врабчета си направили гнездо сред лозето на един мързелив човек, до корена на една лозица.

Дошло време да се копае лозето. Мързеливецът нарамил мотиката и отишъл да копае. Като влезнал в лозето, той седнал да си почине под черешата. Съгледали го врабчетата от гнездото, изскочили изплашени и почнали да се оплакват едно на друго:

— Ex, Врабчо — казала врабката на мъжа си, — отиде ни гнездото! В лозе гнездо прави ли се? Ето човекът с мотиката дойде да копае и ще ни разтури гнездото.

— Каквото господ каже, Врабко, това де бъде.

В това време стопанинът станал да прегледа лозето си и да опита земята. Копне тук — сухо и кораво, копне там — сухо и кораво. Пръстта била изпечена от дългата суша.

Върнал се стопанинът пак под черешата, седнал, въздъхнал и си казал:

— Ей, лозе, лозе, не си имало щастие да те копая, ама нека падне един дъжд, ще видиш тогава!... Сега чакай малко да си хапна и да му тегля един сън. — Извадил мързеливецът хляб и сол из торбата си, наял се хубаво, напълнил лулата, извадил огнилото, цвъкнал огън, запушил сладко и полека-лека заспал още по-сладко.

Привечер, като станал, врабците се уплашили и си казали: „Ето го копача, почина си хубаво и стана... Сега вече гнездото ни отиде!“

А копачът станал, потъркал си очите — да се разсъни, хапнал си пак, запалил лулата наново, метнал мотиката на рамо, тръгнал си и казал:

— Сбогом, лозе!...

Видели го врабците, че си отива, и весело зачуруликали.

Минало що минало време, ето го, стопанинът на лозето пак се показал.

— Ако не съм го копал, поне да го обрежа — казал си той.

И пак седнал под черешата да си почине, а врабците изтръпнали от страх, като го видели:

— Леле, Врабчо, сега вече ни отиде гнездото!

— Каквото господ каже, Врабко, това ще бъде. Стопанинът на лозето може да е милостив човек и да ни пожали.

А стопанинът извадил хляб и сол, похапнал си, запушил пак лулата и си казал:

— Що ми трябва да обрязвам лозето; то и така ще роди... Пък ако ми се смеят хората, не искам и да знам.

И той легнал, та си поспал, и станал, та си отишъл. А врабците, като видели, че си отива пак, радостно зачуруликали.

И през лятото измътили малки и почнали да ги хранят.

От това, че лозето останало необработено, в него поникнала гъста трева и бурен до колене. Дошъл стопанинът пак да го обиколи и да види как е родило. Седнал той пак под черешата и се чудел: — Бре, каква трева, какъв бурен!... Трябва час по-скоро да се оплеви!

Като чула това врабката, уплашила се много. Почнала да мисли как да спасят малките си...

— Не грижи се, стара Врабко — казал врабецът, — тоя мързелив човек и тоя път нищо няма да работи. Само се кани.

Стопанинът на лозето станал и почнал да плеви. Отскубнал един стрък трева, отскубнал друг, па си казал:

— Не го копах, не го рязах, че сега ще го плевя! Що ми трябва... Догодина, ако е здраве, ще го обработя, както му е редът!

И той пак се върнал под черешата, извадил хляб и сол, наял се хубаво, запалил си лулата и запушил сладко-сладко. Като пушил, хванала го дрямка и заспал. Лулата му изпаднала от ръцете, изтърсил се огън от нея и подпалил тревата. Цялото лозе пламнало и гнездото на малките врабчета изгоряло.

Само двете врабчета се спасили, кацнали опърлени на едно близко дърво и заплакали.

— Ех — казал врабецът, — що ни трябваше гнездо в лозето на мързелив човек! Дето има мързел, нещастието иде ненадейно.

МЪРЗЕЛИВ, НО ДОСЕТЛИВ

Една майка често придумвала малкия си син да става рано, защото — който рано става, бива късметлия.

Една сутрин пред изгрев слънце той сладко спял, а майка му стояла над него и думала:

— И-и, синко, стани да видиш колко е мило, колко е хубаво слънчицето, като изгрява! Стани да видиш как птици и хора бързат по своята работа! Стани и ще бъдеш късметлия. Чичовият ти син стана рано и намери пълна кесия с пари...

— Намерил я зер, защото друг е станал по-рано, та я е загубил — проговорил сънльо и пак заспал.

НАЙ-СПРАВЕДЛИВИЯТ

На един сиромах човек му се родило дете. Той много се зарадвал и решил да му намери най-справедливия човек на света за кръстник.

И тръгнал той сиромах да търси най-справедливия човек.

На един кръстопът го срещнал белобрад старец.

— Къде така, байо? — попитал старецът.

— Така и така, роди ми се дете — рекъл сиромахът. — Обичам го много, искам да излезе нещо от него и затова реших да му намеря за кръстник най-справедливия човек на земята.

— Да го кръстя аз! — казал старецът.

— Кой си ти?

— Аз съм господ.

Сиромахът помислил, помислил и рекъл:

— Не, ти не можеш да кръстиш моето дете, защото си несправедлив. На едни даваш много, на други нищо не даваш. Едни по твоя воля, без да работят, тънат в разкош и богатство, а други през цял живот се мъчат и умират от глад и сиромашия. Не ми се сърди, че не те искам за кръстник.

И сиромахът тръгнал нататък. Срещнал го друг старец.

— Къде така, байо?

— Търся кръстник за детето си, но искам той да бъде най-справедливият човек.

— Да го кръстя аз! — рекъл старецът.

— Кой си ти?

— Аз съм свети Петър.

— И тебе те не искам — отговорил сиромахът, — и ти не си справедлив: едни пущаш в рая, други не пущаш.

И тръгнал сиромахът пак да върви. Срещнал го един момък.

— Къде така, байо?

— Търся кръстник за детето си, но искам той да бъде най-справедливият.

— Да го кръстя аз!

— Кой си ти?

— Аз съм архангел Михаил, който взема душите на хората.

— Добре! — казал сиромахът. — Приемам те за кръстник. Ти си справедлив. Твоята ръка нанася смърт, без да жали някого, без да гледа богат и сиромах, млад и стар, праведен и грешен. Ти си еднакъв за всички.

Сиромахът завел архангел Михаил у дома си. Архангел Михаил кръстил детето и казал на сиромаха:

— Ти обичаш справедливостта, но си сиромах. Искам да ти направя едно добро: да станеш богат и да живееш добре. Ти ще се обявиш за лекар. Тебе ще те викат при много болни и ще ти дават пари. Когато идеш да лекуваш някого, ще гледаш добре, ако ме видиш при краката на болния, лекувай го с каквото намериш за добре — той ще оздравее. Ако ме видиш при главата на болния — откажи се да го лекуваш и знай, че му е дошла смъртта.

Архангел Михаил благословил сиромаха и си отишъл.

От този ден сиромахът се прочул като чуден лекар. Повикат го при някой болен. Той, ако види архангел Михаил при краката му, лекува го с водица, тревица — и болният оздравее. Ако види архангел Михаил при главата на болния, той каже на близките му да оставят всяка надежда, защото смъртта стои над него.

Като лекувал така, сиромахът получавал много пари и станал богат. А като станал богат, почнал да става несправедлив.

Веднъж се разболяла царската дъщеря. Провървели се най-прочути лекари по света — никой не можал да ѝ помогне. Най-после повикали нашия лекар. Той отишъл при болната. Погледнал — архангел Михаил над главата ѝ. Разбрал човекът, че смъртта ѝ дошла, но му станало жал за нея, като я видял млада, хубава, мила, още нищо неразбрала от живота си, и намислил да я спаси с хитрост.

— Вземете болната полека — казал той на слугите — и я обърнете така, че главата ѝ да дойде на това място, на което ѝ са краката.

Слугите обърнали болната.

Архангел Михаил се усмихнал на хитростта на кумеца си и си отишъл.

Царската дъщеря подир няколко дни оздравяла.

Царят наградил богато лекаря; и от той ден той станал още по-прочут и спечелил още повече богатство.

Наскоро след това архангел Михаил се явил при кумеца си и му казал:

— Ти търсеше справедлив човек за кръстник на детето си, а сам стана несправедлив и с хитрост спаси царската дъщеря. Нейната свещ беше угаснала и само заради тебе тя бе благословена наново да се възстанови и да гори.

— Каква свещ? — попитал кумецът.

— Ела с мене, аз ще ти покажа — казал архангел Михаил, вземал кумеца си и го занесъл на ония свят. Там, върху едно безкрайно ширине, горели много свещи.

— Какви са тия свещи? — попитал кумецът.

— Това са свещите на живота — казал архангел Михаил. — Всеки човек, щом се роди, тук му се запалва по една свещ. Щом догори свещта му, това е знак, че трябва да отида да прибера душата му — животът му е вече привършен. Ето, виждаш ли големите, току-що запалени свещи? Това са свещите на новородените деца. Догорелите до половина са на ония хора, които са изживели вече половина от живота си, а съвсем догорелите вече свещи, които мъждеят и чакат всяка минута да изгаснат, са свещите на хората, чийто живот се вече свършва.

— Моля ти се, архангел Михаиле, покажи ми моята свещ — рекъл кумецът.

Архангел Михаил му показал една свещ, която вече догаряла, и му казал:

— Ето това е твоята свещ.

— Ами свещта на детето ми?

Архангел Михаил му показал една съвсем голяма свещ, която току-що почнала да гори, и рекъл:

— Това е свещта на детето ти.

— Не можеш ли, куме — рекъл старецът, — да отрежеш малко от свещта на детето и да наставиш моята?

Ангелът се разсърдил и още веднъж му казал:

— Защо ти търсиш справедлив човек за кум, когато сам не си справедлив?

И като го грабнал, занесъл го пак на земята.

Човекът живял нащрек. Веднъж легнал болен. Над главата му дошъл архангел Михаил.

Човекът повикал жена си и казал да го обърнат и да положат главата му на мястото, дето са краката му. Жена му го послушала и го обърнала. Но архангел Михаил се преместил и застанал пак над главата му.

Тогава човекът се примолил и казал:

— Куме, остави ме още малко да поживея — да се порадвам на богатството си.

— Е, човече — казал му ангелът, — ти сам призна, че съм най-справедлив, че никого не жаля — ни беден, ни богат. Свещта ти е вече доторяла.

— Тогава да бъде волята ти! — рекъл човекът.

И архангел Михаил взел душата му.

ОРЕЛ И ЛИСИЦА

Един орел си направил гнездо на едно голямо дърво сред гората и измътил малки голи орлета.

Под същото дърво кума Лиса си изровила дупка, поселила се там и завъдила челяд — малки хитри лисичета.

— Съседе — казала лисицата на орела, — да не се пошегуваш да изядеш някое от децата ми, че няма да ти прости.

— Колкото за това, бъди спокойна, съседке. От мене зло няма да те сполети — отговорил орелът.

Минали няколко дена, палавите лисичета почнали да надничат из дупката и едно се измъкнало навън да си поиграе.

Съгледал го орелът и забравил обещанието си. Спуснал се, сграбчил малкото лисиче, дигнал го в гнездото си и нагостил с него малките си орлета.

След някой ден из дупката излязло и второто лисиче. Орелът и него грабнал. После трето, четвърто — докато нашата лисичка останала без лисичета.

Натъжила се тя и често седяла пред дупката, поглеждала към недостижимото орлово гнездо, въздишала и си думала:

— Ах, защо не мога да хвърча! Не много високо, колкото до орловото гнездо!

Орелът, научен да живее от кражби, мъкнел всеки ден: ту малко агънце, ту гълъб, ту кокошка, че дори и мънички врабчета.

Веднъж един овчар наклал огън и си пекъл на него агнешко месо. Подушил орелът, завил се в небесата и когато овчарят отишъл да навиди стадото, спуснал се над огъня, грабнал месото и отлетял към гнездото.

Не щеш ли, за месото се бил залепил един жив въглен, отронил се в гнездото и го подпалил. Орелът пухал с крилете си да го уgasи, но огънят се разпалвал повече и повече, обхванал цялото гнездо и подир малко орлетата паднали изпечени на земята.

Грабнала ги лисицата и се обърнала към орела, който се виел с опърлени криле над дървото.

— Е, съседе — рекла му тя, — ти изяде моите лисичета сурови, аз ще изям твоите орлета печени.

ПАПАЙ, МАРИНЧО, ПЛЮСКАЙ, ЧЕРНЬО!

Една жена имала двама сина: Маринчо — доведен — и Черньо — заварен.

Като им давала да ядат, тя викала на Маринчо:

— Нà, папай, Маринчо!

А на Черньо думала:

— Нà, плюскай, Черньо!

Папал Маринчо, плюскал Черньо, папал Маринчо, плюскал Черньо, докато Маринчо се разболял и го изпапала оная — черната земя, — пък Черньо плюскал и раснал, плюскал и раснал, докато пораснал голям юнак, да гледаш — да му се ненагледаш.

И мащехата останала на негови ръце да я гледа на старини.

ПЕТАЧЕТО МИ ДАЙ

Едно време имало двама приятели — Райко и Брайко. Те често обичали да се лъжат и надхитряват. Затова не си вярвали един на друг. Веднъж Райко задлъжнял на Брайко едно петаче и не искал да му го даде. Тръгнал Брайко след дължника да си иска петачето. Стигне го, срещне го:

— Петачето ми дай!
— Няма да ти го дам!
— Бе, петачето ми дай!
— Бе, няма да ти го дам...

Веднъж Брайко отишъл в дома на Райко пак да си иска петачето. Почукал, потропал на вратата, никой се не обажда.

— Ей, чуваш ли, петачето ми дай!
— Слушай, жено, кажи му, че съм умрял, та дано се махне — казал Райко на жена си и се проснал колчав си е, престорил се на умрял. Жена му почнала да го оплаква.
— Какво петаче търсиш бе, Брайко, мъжът ми умря! — занареждала тя и отворила вратата.

— Е, бог да го прости — казал Брайко, като видял приятеля си простиран на земята. — То се видя, че ми отиде петачето. Ама ние бяхме добри приятели и аз няма да си отида, докато го не погребем. — Заловил се Брайко веднага на работа. Нарязал дъски, сковал сандък.

Положили мъртвеца вътре, повикали съседите, плакали, нареждали, опели го и го занесли на гробищата.

А Райко лежал и се преструвал като лисица.

Гробът не бил готов, па било вече и късно, та оставили мъртвеца да пренощува в малката черквица на гробищата.

Разотишли се хората, а Брайко казал: „Аз няма да оставя приятеля си“ — и хитро се скрил на тавана и си мислил:

— Райко ще стане, аз ще го хвана за яката и докато ми не даде петачето, няма да го пусна.

Стъмнило се хубавичко, а приятелите — един на тавана, друг в ковчега — мълчат.

Посред нощ вратата на черквата се отворила, а вътре влезли няколко страшни разбойници, оцапани с кърви. Те изсипали на пода един куп крадени пари и други неща и почнали да си ги делят. Делили що делили, разделили всичко, само една сабя останала и нея не могли да си разделят. Скарали се за нея: всеки искал да я вземе.

— Тая сабя нека бъде на тоя, който отсече с нея на един път главата на тоя мъртвец — казал войводата. — Ако пък не я отсече, аз ще отсека неговата.

Взел я най-силният от разбойниците и я издигнал над главата на мъртвеца, който в това време от страх щял наистина да умре.

Брайко видял от тавана, че работата отива на зле, и извикал с всичка сила:

— Ставайте, умрели, да издущим живите!

Райко се надигнал бързо из сандъка и скокнал на краката си.

Разбойниците се уплашили и побягнали, като оставили всичкото си богатство. Тогава слезнал и Брайко от тавана и седнали да делят с Райко парите на разбойниците.

Делили, делили и като разделили всичко, Брайко пак запял старата си песен:

— Петачето ми дай!

— Няма да ти го дам...

Разбойниците бягали, бягали и се спрели чак в гората. Оттам те пратили най-сърцатия си другар да види какво е станало и много ли мъртвъци са скокнали.

Сърцатият разбойник дошъл полека до черквата, надигнал се на пръсти и погледнал през прозореца. В това време двамата приятели се карали за петачето.

Райко, като видял, че се подава главата на разбойника, дръпнал му шапката, хвърлил я на пода и извикал на Брайко:

— На ти петачето!

Разбойникът се уплашил и духнал да бяга.

— Е, какво видя? — попитали го другарите му, като стигнал при тях.

— Аа, много, много бяха оживелите — казал сърцатият разбойник. — Толкова пари им оставихме и всекиму се по петаче

паднало, а за едного не достигнали, та ми взеха и шапката!...

ПОЗНАВАЧЪТ ОТ УМНИКОВО

Бай Станъо Познавачът се връщаше пешком от града с тежък товар на гърба. Времето беше горещо. Уморен и изпотен, той спираше често да си почива.

По едно време го настигна автомобил. Бай Станъо спря сред пътя, сложи товара на земята и замаха с ръце като вятърна мелница.

— Стой бре, автомобилчо! Спри!

Господарят на автомобила, който сам караше, видя бае Станъо и спря колата.

— Закъде отиваш, господине? — запита бае Станъо.

— За село Умниково.

— И аз съм оттам — рече бае Станъо. — Закарай ме до село.

Капнал съм от умора. Пък и колата ти е празна.

— Колко ще дадеш? — запита шаговито господарят.

— Аз съм сиромах човек, господине. Пари нямам.

— Добре, качи се — рече весело господинът. — Пари не ща, но нали си от Умниково, кажи нещо умно, преди да тръгнем.

— Добре — каза бае Станъо, който беше весел човек и обичаше да се шегува. — Слушай! Веднъж се срещнали, както ние с тебе, петима души. Седнали да си починат под едно дърво и се разприказвали. Почнали да се разпитват кой какъв е.

Първият рекъл:

— Аз с песен новото срещам, с песен старото изпращам.

Вторият казал:

— Аз пък събирам свестните, та им вземам ума.

Третият се препоръчал така:

— Аз водя на разходка хорските дрехи.

Четвъртият казал:

— Аз спирам на пътя тия, които пак ще заминат.

Петият рекъл:

— Аз пък съм тоя, който често се дели от сянката си.

Като каза това, бае Станъо седна в автомобила, тури и товара си, па прибави:

— Сега карай, мисли и ми кажи какви хора са били тия.

Подкара господинът автомобила и се замисли. Мисли, мисли, стигнаха до Умниково.

— Не можах да намисля кои са тия хора — каза господинът и спря.

— Нали си в Умниково, ще ги научиш — рече бае Станъо. — С това ще ти се отплатя, загдето ме докара дотук.

И бае Станъо, като се засмя, занарежда бавно:

— Първият от тия хора бил поп. С песен той среща новородения, като го кръщава, с песен изпраща умрелия, когато го опява.

Вторият бил кръчмар. Събира свестните, упива ги и им взима ума.

Третият бил овчар. Пасе по полето овцете, от чиято вълна се правят дрехите.

Четвъртият бил лекар. Той лекува болните и ги забавя от смъртта, към която ще отидат.

Петият бил летец. Той се откъсва от сянката си, когато се вдигне да лети.

ПРИКАЗКА ЗА ПРИКАЗКАТА

Е, Бобо, ти пак искаш приказка, и то дълга приказка. Но знаеш ли ти, че дълги приказки вече няма? Едно време имаше една дълга приказка. Най-дългата на света. Главата ѝ беше в Цариград, а опашката — чак в Стамбул. И колко хубава беше тая приказка! Такива хубави приказки вече няма. Очите ѝ светеха като безценни камъни, на главата си имаше златна корона. Тялото ѝ беше дълго и гъвкаво като на змия. Тя имаше крила и можеше да лети нависоко и нашироко. Цялата беше покрита с разноцветни пера — златни, сребърни, бисерни, — които се преливаха като цветовете на дъгата и така светеха, че обръщаха нощта на ден. На всяко перце беше написана по една приказка. Опашката ѝ беше една голяма и разкошна китка от пера, златни и сребърни, от всички цветове, каквито има и каквите няма на земята.

Децата много обичаха тая приказка, търсеха я да я видят, да ѝ се порадват, носеха ѝ подаръци и подлагаха лицата си да ги помилва.

Такава беше тая приказка, Бобо.

Но ние, писателите, дето пишем приказки за децата, постъпихме зле с нея. Нощно време, когато тая хубава приказка заспиваше, всеки от нас се приближаваше скришом до нея и с едни големи ножици режехме кой перце, кой две, кой три. Бързо-бързо приказката остана без пера, крилата ѝ оголяха и тя престана вече да хвърчи, защото без крила не може да се хвърчи.

Тогава приказката, Бобо, стана тъжна, стана грозна, заплака и се скри в една пещера. Ала пещерата беше малка и опашката ѝ остана отвън. Ние, писателите, Бобо, дето се мъчим да разправяме приказки на децата, като не можем да измислим нова и хубава приказка, намерихме скривалището на тая чудна приказка, за която ти разправям, и почнахме да скубем перца от опашката ѝ, която висеше вън от пещерата. А пещерата беше почти недостъпна, Бобо, сред страшни скали и камънаци и затова мнозина от нас паднаха и си счупиха главите. И все на едно място им се счупваха главите — на темето, дето се намира малкият мозък.

Това бе отмъщението на приказката, която те оскубаха до перце.

И аз отскубнах едно перце от опашката на тая приказка. С голяма мъка сторих това, Бобо, но все пак успях, защото аз нали съм ловец, научен съм да се катеря по камънаците и по непристъпните места. Когато пораснеш, аз искам и ти да се научиш да се катериш през скали и камъни и да намираш и най-непристъпните пещери. Защото в такива пещери има скрито имане и ти може би ще го намериш и няма да си беден като татко си.

ПРИКАЗКА ЗА ПУЯКА

Веднъж пуйкът станал цар.

Разположи се той в своя дворец, яде, пие, радва се на честта си и на царската си челяд. Всичко си имаше той — министри, придворни, слуги, слугини. Само едно му липсваше — нямаше си придворен певец, който да го весели и да му пее в честити царски дни и на големи празници.

Тогава пуйкът издаде заповед да се съберат в двореца му всички хвъркати певци, та да избере измежду тях придворен певец.

Чули-нечули царската воля,eto че заприиждаха в двореца от всички страни прочути и неизвестни певци, малки и големи. Жълтунката, чучулигата, пъстрата кадънка, гъльбът, гургулицата, кукувицата, сойката, свраката, гарванът, петелът, гъската, врабчето, скромното славейче и безброй още певци и певици изпълниха царския дворец.

Разположи се негово величество пуйкът на своя трон, а до него богопомазаната му царица, пуйката, и певците един по един почнаха да показват своето изкуство.

Най-напред запя врабчето, по него се заредиха всички и най-после славейчето. Пуйкът ги изслуша с дълбоко царско внимание, но нищо не разбра. Неговият вкус беше си останал просташки, какъвто си бе, и царското достойнство не бе притурило нищо на ума му.

Като ги изслуша всичките, пуйкът се замисли и каза важно:

— Виждам, че всички сте добри певци и големи майстори, но от вашите песни малко разбрах. Само петелът, когото познавам от мальк, моето ухо добре схвана, разбра и хареса — него избирам за придворен певец.

Птичките се разотидоха — всяка там, откъдето бе дошла.

А петелът остана да пее на пуйка в неговите царски тържествени дни.

ЩО Е ЩАСТИЕ

Три момчета овчарчета, другарчета, често изкарваха стадата си далеко от село към гората. На това място имаше едно батлясало изворче, което едвам цъцреше, затрупано от попадали сухи листа, съчки и буренак.

Веднъж едно от овчарчетата каза:

- Хайде да очистим това изворче и да направим кладенче?
- Хайде — извикаха с радост другарите му.

На другия ден те дойдоха с копачки и лопати и почнаха да разчистват изворчето. Изкопаха дълбоко каналче, за да се събере всичката вода в него. Очистиха бурените, съчките и загнилите пластове листа. Под наслоената тиня, която изхвърлиха настрана, се процеди бистра вода и се събра на малко гъолче с пясъчно дъно. Това зарадва и насырчи момчетата. На другия ден те донесоха от околността широки каменни плохи и иззидаха дълбоко кладенче. Отпред оставиха широк отвор, а отгоре го захлупиха с най-голямата плоча — да не се праши.

Радостни и доволни, те седнаха на големите камъни, които поставиха отстрани, и гледаха как тънката струйка, чиста като сълза, полека-лека изпълни кладенчето и почна да се оттича през широкия отвор.

В това време от гората излезе едно чудно хубаво момиче, с руса и дълга до петите коса, с венец от бели маргаритки на главата.

— Добър ден, момчета — каза тя. — Мога ли да пия вода от вашето кладенче?

— Пийни си — казаха момчетата. — Ние за това сме го направили.

Момичето се наведе над кладенчето и като гребна с бялата си ръчичка вода, пи три пъти.

— Пия три пъти за здравето на тримата — рече тя, като се усмихна.

И като постоя, добави:

— Направихте добро дело. Благодаря ви много, Благодаря ви от гората и от всички животни, които са приютени в нея, от всичките птички, които летят в нея, от всичките цветя, треви и билки, които растат в нея. Да сте живи и здрави, да живеете много години. Довиждане. Желая ви щастие!...

Момчетата се спогледаха. Радост вълнуваща сърцата им.

Едното се обърна към непознатото момиче и каза:

— Вие ни пожелавате щастие. Кажете ни, какво нещо е щастие?

— Сами трябва да го разберете. Подир десет години нека се срещнем пак на същото място, при това кладенче. Ако не сте дотогава научили какво нещо е щастие, аз самата ще ви кажа.

Като рече това, момичето изчезна ненадейно, както ненадейно беше дошло.

Момчетата се загледаха учудено. Едното каза:

— Нека се пръснем по света и да научим какво нещо е щастието.

Аз ще тръгна на изток.

— Аз ще тръгна на запад — каза другото.

— Аз ще си остана в село — каза третото. — Може би и тук ще науча що е щастие.

Те устояха на думата си. След десет години пак се срещнаха при кладенчето. Бяха станали здрави и силни мъже. Радост изпълни сърцата им, като се видяха. Кладенчето все тъй тихо си течеше, пълно с бистра студена вода. Дръвчетата около него бяха пораснали и хвърляха гъсти сенки. Наоколо на всички посоки се очертаваха утъпкани пътеки и по тях се виждаха стъпки от хора, които навсякъде са идвали да пият и да си наливат вода. Следи от птичи стъпки се виждаха по мокрия пясък наоколо. Дири от сърни, от зайци личаха по тревата. Тримата мъже гледаха с радост всичко и една мисъл ги вълнуваше: „Колко малко нещо сме направили, а каква голяма полза сме принесли.“ Те седнаха на същите камъни, където някога бе ги намерило чудното момиче. Но него още го нямаше.

— Знаете ли какво — почна първият. — Като се разделихме, аз попаднах в един град, постъпих в училище, уучих много и станах лекар.

— Научи ли що е щастие? — попита го другите двама.

— Да, много просто нещо. Лекувах болните и страдащите. И виждах колко бяха щастливи, когато наново възвръщаха здравето си. Аз също бях щастлив, че можех да помогна на другите.

— Аз — каза тихо вторият — много скитах и за много работи се залавях. Служих по железници и паради, ставах пожарникар, развърждах цветя и какви ли не други работи. Работих честно и чувствах, че съм полезен за другите. Моят труд не отиваше напразно. И бях щастлив.

— А ти? — обърнаха се и двамата към техния другар, който беше останал в село.

— Аз орах нивите. Те раждаха жито. Много хора се хранеха от него. Моят труд виждах, че не отива напразно, и бях щастлив.

Тримата мълкнаха.

Тогава пак ненадейно, незнайно откъде, се появи същото онова момиче. То бе останало неизменено. Същата руса коса, същите сини очи, същият венец на главата. Сияещо от скромност, хубост и доброта!

— Радвам се, че устояхме на думата си да се срещнем пак — каза тя. — Чух всичко, какво си разправяте. И тримата сте разбрали, че щаслието се състои в труда, в добре изпълнения дълг в полза на близките си.

— Коя си ти? — попита тримата изведенъж.

— Аз съм дъщеря на мъдростта — отговори момичето и изчезна.

СИЛА И ХИТРОСТ

Един циганин, като скитал от село на село, минал през една планина и попаднал при една овчарска колиба.

— Ха, овчарят ще ме гости с мляко и сирене — казал той и се отбил в колибата.

— Добър ден, овчарю!

— Дал бог добро, манго!

— Ще ме гостиш ли, овчарю, с копания мляко, с паница сирене, с лъжица масълце?

— Гостил бих те, манго, на драго сърце, ала нямам. Научил се е страшен змей, всеки ден иде и всичко изяжда.

Циганинът се разтреперал от страх.

— Защо трепериш, манго?

— Юнашко сърце играе, овчарю...

— Като си юнак, като си сърцат бре, манго, отърви ме от този страшен змей, на, ще те гостя с копания мляко, с паница сирене, с лъжица масълце.

— Добре, добре, овчарко!

Взел циганинът в една кърпа малко извара и тръгнал да търси змея.

Вървял що вървял, ето ти змия насреща. Като върви, храстите скубе.

— Кой си ти бре? — викнал змеят.

— Кой си ти, тоя съм и аз.

— Аз съм змей!

— И аз съм змей!

— Като си змей, каква ти е силата?

— Каквато е твоята, такава е и моята.

— Аз камък да стисна, на прах го правя!

— Де да видя! — рекъл циганинът.

Змеят грабнал един камък от земята, стиснал го така силно, че от ръката му се посипал прах.

— Ехе, това сила ли е! — присмял му се циганинът. — Аз камък да стисна, вода ще пусне!

Той се навел уж да вземе камък, извадил изварата от пояса си, стиснал я силно и от ръката му вода потекла.

Тогава змеят се уплашил от циганина. Помислил да му не направи нещо зло и му рекъл:

— Хайде да се побратимим.

— Да се побратимим — казал манго.

Съгласили се, побратимили се. Добре, ама змеят все още го било страх от циганина и за да се отърве от него, намислил да го убие.

— Хайде, побратиме, да те водя у дома на гости — поканил го змеят.

— Да дойда, побратиме. Днес аз у тебе, утре ти у мене — рекъл циганинът.

Тръгнали. Като вървели, намерили по пътя край една река един голям орех.

— Хайде да си наберем орехи — рекъл змеят.

— Да наберем, побратиме — съгласил се циганинът.

Змеят подскочил, хванал върха на ореха, извил го до земята и почнали да берат.

— Ти дръж тоя клон, аз ще хвана друг — рекъл змеят и отпуснал веднага клона. Той се повдигнал нагоре и прехвърлил циганина през ореха, та в реката.

— Бре, побратиме, защо скочи в реката? — попитал змеят.

Циганинът, като бил паднал в реката, случайно напипал една голяма риба и я хванал.

— А бе, побратиме, видях тая риба в реката, па си рекох, докато обиколя ореха, тя ще избяга, ами чакай да мина по-пряко — да прескоча ореха. И виж, че я улових.

Змеят, като чул това, още повече се уплашил от силата и бързината на циганина.

Като стигнали у змея, там ги посрещнала змеицата. Нагостила ги, напоила ги и вечерта им постлала да спят — змеят в единия ъгъл, циганинът — в другия.

Циганинът усетил какво му мисли змеят и цяла нощ сън го не хванало от страх. Като чул, че змеят заспал и захъркал, той станал

полека, взел едно дървено корито изпод водника, турнал го под завивката си, пък той се качил на тавана да гледа какво ще стане.

По едно време змеят се събудил, станал тихо, взел брадвата и приближил до постелята на циганина, дето сега лежало коритото, и му нанесъл три удара с всичка сила. Коритото станало на парчета. Змеят, успокоен, че се отървал от своя опасен противник, легнал пак да спи.

А циганинът слязъл от тавана, хвърлил счупеното корито в огъня и легнал на мястото си — ни лук ял, ни лук мирисал.

Заранта змеят станал. Станал и манго.

Змеят позеленял от яд и от страх, като го видял. А манго му рекъл:

— Е, побратиме, много лоши бълхи си имал. Нощес една три пъти ме ухапа, ама не като бълха, ами като куче.

„Бре, такива страшни удари той да ги вземе за бълхино хapanе“ — помислил змеят и още повече се уплашил.

А циганинът му рекъл:

— Хайде, побратиме, сега пък ти ела у дома на гости.

Змеят се съгласил, едно — от страх, друго — от любопитство. Станали и отишли. Циганката ги посрещнала, наготовила сладки ястия, нагостила ги, напоила ги, както що прилича на побратими. И доволни, предоволни, двамата седнали край огнището на приказки. От една страна седнал циганинът с циганката, от друга — змеят. Той бил посърнал, уплашен и все мислел дали жив ще излезе оттука, или не.

Унесен в своите тежки размишления, той въздъхнал така силно, че всичката пепел от огнището, заедно с циганина, подхвръкнала и се намерила чак на тавана.

— Бре, побратиме — рекъл подплашен змеят, — защо скочи така бързо на тавана, та и огъня повлече по тебе?

— Сега ще ти кажа аз тебе защо скочих — развикал се сърдито манго. — Нека намеря боздугана, че да те питам аз тебе ще ходиш ли вече на моята бачия да ми ядеш млякото и маслото! Скоро, жено, боздугана ми дай!

Змеят скокнал, попарен от страх, изскочил бързо навън и побягнал, та се не видял.

На заранта манго отишъл при овчаря и му разправил, че прогонил змея.

И овчарят го нагостил с копаня мляко, с паница сирене и с лъжица масълце.

СИВЧО И ЖЪЛТУША

Сдружили се вълк и лисица. Вълкът се викал Сивчо, лисицата — Жълтуша.

Тръгнали Сивчо и Жълтуша от дол в дол, от гора в гора — лов да ловят, сладко да се гостят.

Видели кокошка.

— Сивчо, Сивчо — завикала лисицата, — ето кокошка.

— Кокошка ли! По-голямо гледай, Жълтушо, по-голямо гледай, че ще те изтърбуша.

Вървят пак Сивчо и Жълтуша от дол в дол, от гора в гора, лов да ловят, сладко да се гостят.

Видели кон.

— Сивчо, Сивчо, гледай кон! — викнала Жълтуша.

— Ето на, за нас е кон — по прилика и по закон — казал Сивчо и попитал другарката си:

— Виж, кървави ли ми са очите?

— Кървави са, куме Сивчо.

— Е, ще си хапнем месце, кумичко Жълтушко.

Хвърлил се Сивчо, хванал коня — изяли го.

— Е, то било лесно — казала Жълтуша. — Защо пък вълк да ми заповядва. Аз ще си намеря лисица и о нея ще ходя, та аз да заповядвам.

Оставила Жълтуша Сивчо, намерила си другарка, жълта като нея, кръстила я Опашана и тръгнали от дол в дол, от гора в гора — лов да ловят, сладко да си хапнат.

Видели кокошка.

— Жълтушо, Жълтушо! — завикала Опашана. — Гледай кокошка!

— Кокошка ли!... По-голямо, по-голямо нещо гледай, Опашано-кокошано!

Тръгнали пак Жълтуша и Опашана от дол в дол, от гора в гора — лов да ловят, сладко да се гостят.

Видели кон.

— Жълтушо, Жълтушо, гледай кон!

— Виж за нас кон — по прилика и по закон — казала Жълтуша и попитала:

— Погледни кървави ли ми са очите, Опашано?

— Кървави са, кървави, Жълтушо.

— Е, тогава ще си хапнем месце, Опашано.

Хвърлила се Жълтуша и хванала коня за опашката. Той си вдигнал крака, ритнал я силно по муцуната и избягал.

Приближила Опашана, погледнала Жълтуша и рекла:

— Я гледай, я гледай! Одеве бяха ти кървави само очите, сега цялото лице ти е кърваво!

СЛУЧКА В ГОРАТА

Отдавна пладне е минало. Гората мълчи и лениво дреме под душната омора. Наоколо е всичко тихо.

В тия сънливи часове из храстите иззад дърветата, от разни пътечки, един след друг изскочиха като че ли из земята седем сиви зайци и се спряха на горската полянка до една млада липа. Отведнъж като по команда те клекнаха на тревата, с ушенца предат, с оченца насам-натам гледат и слава богу сè свои виждат: бащи, деди, братя — кавга няма да има.

Скок-скок, хоп-хоп, наобиколили липата. Гледат там заица със зайченце.

— Откъде си, стринке?

— Откъдето са всички зайци — оттам съм и аз: я от храст, я от хралупа, я от някой дол дълбок...

— Да се понахраниш ли тръгна?

— Е, да се понахраня. Аз бих потърпяла, но зайчето ми е мъничко, глад не може да понася, ами плаче...

— Не приказвай, стрино... Лош е заешкият живот. Гора — око я не обгръща, а пък цял ден не можеш нищичко да хапнеш. Току-що седнеш някъде, а вълкът-кръвникът ще извие такава песен над ухото ти, че тръпки те побиват. И ти хайде, бягай пак...

— Така е, така, милички зайченца — клати жално глава заицата и милва зайчето си. А то се свряло при нея, мълчи и трепери.

Така зайците със страх си приказваха и се оплакваха, трепереха, озъртаха се и най-после почнаха да белят вкусната липова корица. Гризат бедните зайчета, а в очите им свети щастие и доволство. Сладък липов сок оросява мустаците им и те радостно облизват захарните капчици.

Отведнъж се чу близо страшен вълчи вой.

Изтръпнаха седемте зайчета и заицата със зайченцето. Изтръпнаха, изплашиха се и дръжте се, крачета бързи — изпокриха се из храстите.

Вълкът излезе на поляната. Опашката му спъстена, хълбоците му хълтнали, едва нозе влачи. Шега ли е това — два дена не ял, две нощи очи за сън не склопил. Старост — нерадост. Да беше млад, нямаше така да бъде.

— У-ууу!... Поне едно зайченце да има на зъб да туря! Блазе ѝ на мечката. Мед ближе, с круши и малини се насища. А пък такива работи аз не мога и в устата да туря! — вие вълчи, а червата му къркат и приглашат.

А зайците през храстите бягат и плачат.

— Ой ви, крачка-бързобегци, задни и предни, бягайте, колко можете, само от вълка, от кръвника ни спасете.

— Стойте! Къде сме тръгнали? — задъхано извира първият заек.

— Как къде — право при мечката. Да ѝ се оплачем, па каквото ще да става. Тя е господарка на тая гора. Нека ред и правда въведе, закони да нареди, стига да страда слабият зайчи народ.

И удариха пак на бяг зайците.

Отведнъж из един гъсталак те чуха, че някой ги вика:

— Ей, зайченца с бързи краченца! Къде така? От що бягате и какво гоните?

Гледат зайците, пред тях лисичка-сестричка в жълто кожухче, с бяло нагръдничче, любезна и засмяна до ушите.

Седемте зайци и заицата със зайчето седнаха на тревата. С очички мигат, с ушенца шават и нищо не могат да кажат.

— Не бойте се, не бойте се, сиви зайченца — каза им приветливо Лиса.

При тия думи очите на най-стария заек се насълзиха, той се прокашля, зашава с крака и каза с плачевен глас:

— Госпожо Лисичке, научи ни на ум и разум, молим ти се. Не може да се живее вече от проклетия вълк. От озарана тревица в уста не сме турнали... Тръгнали сме при мечката, при баба Тодора, да ѝ се оплачем и съвет да искаем.

— При мечката ли?... Каква работа имате вие при мечката? Аз оттам ида. Ходих на поклон при нея и някои работи да свърша, но напразно. Нашата баба Тодора от дрямка очите си не може да отвори. Какво ще правите при нея?

Каза това Лиса и едва-едва се усмихна.

— Молим ти се, госпожо Лисано, научи ни на ум и разум, от зло ни избави — заплакаха и закланяха се пред лисицата седемте зайци и заицата със зайченцето.

— Е, няма що... виждам ви мъките, ще гледам да ви помогна.

— Помогни ни, премъдра госпожо Лисано... На теб ума ти сече, а ние сме прости... помогни ни, молим ти се!...

Лисана си върти очите, с рохава опашка си играе, вътрешно се усмихва и си мисли:

„Ще ви помогна аз, ще ви помогна хубаво, та ще ме запомните...“

И Кумица-лисица на часа сметна какво ще трябва да прави. Тя добре знаеше, че зайците са народ прост, страхлив и доверчив.

— Чуйте, зайченца-бързокраченца — казала Лиса сериозно. — Отсега нататък вие свободно ще си гризете липовите корички, няма кой да ви пречи. Вървете с мене на полянката да прогоним вълка.

— Какво думаш! — разтрепери се от страх зайците.

— Да вървим! Аз знам какво правя! Напред, ни крачка назад!...

Тръгнала Лиса напред, заскачали зайците след нея, изгубили и ума, и дума. Къде отиват — сами не знаят.

Вълкът лежеше на поляната отслабнал и изнемощял от глад. Отдалече той приличаше на някакъв захвърлен стар парцал.

Вървят зайците подир лисицата и всеки за себе си мисли:

„Ще се случи нещо...“

И никой не смее назад да се върне. Щом се поразпръснат, лисицата мине отсам, мине оттатък и ги събере като овчар стадото си.

Дойдоха до поляната. Там при липата нещо сиво се мянна — вълкът лежи. Като го видяха зайците, поискаха да бягат, но лисицата им извика:

— На място!... Никой да не смее да шавне!

Зайците замряха на местата си.

Вълкът повдигна глава, разгледа наоколо с потъмнелите си очи. Какво е това? Не сънува ли — навред зайци и зайци. Сват му се зави на Вълчо. С мъка пружи той предните си крака и се опря на тях.

Кумица-лисица пристъпи тихо пред него, поклони му се и каза:

— Потърпи, куме, не шавай! Що е попово — то е готово!...

И тя му подмигна с око.

— Какво има? — изръмжа Вълчо.

— Слушам, Вълчо, че мир не си давал на тия клетници. Това не е хубаво. Ний дойдохме да се обясним с тебе...

Гледат зайците — вълкът не шава. Това ги окуражи.

— Отговаряй — каза Лиса, — чия е тая гора?

— Чия е — на мечката, на баба Тодора...

— Тя ли те постави да й вардиш имота?

— Тя, ами кой...

— Е, зайците повреждат ли дърветата?

— Повреждат.

— Трябва ли да плащат глоба за вредите и загубите? — подмигна пак лукаво Лиса.

Вълчо, нали е от нейната пасмина, разбра я веднага и бързо отговори:

— Разбира се, че трябва.

— Добре... Работата наред... Кажи ти сега, каква глоба ще искаш от зайците?

— На ден по заек.

— Чухте ли, милички? — обърна се Лиса към зайците.

— Какво, Лисичке, какво! — обадиха се зайците.

— Вълчо няма вече да ви закача...

— Сполай му и нему, и ни тебе — поклониха се зайчетата.

— Той ви дава цялата гора — заговори Лиса мазно и полека като на песен. — А пък вие от време на време ще го гощавате... който е от вас по-слаб или стар, или недъгав, пращайте го на Вълчо за обед...

Зайците увесиха глави.

— Какво се замислихте, любезни сивуланчета? Тая работа трябва да се нареди по приятелски. Ето с вас има едно мъничко зайче. Защо ви е то? Каква полза имате от него! Дайте го на Вълчо и тогава яжте липови кори, колкото искате и от която липа си харесате.

Зайците почнаха да се поглеждат плахо-плахо. Защата се разтрепера и почна да се върти на едно място.

Лисицата подгони зайчето към вълка. На зайчицата притъмня пред очите.

— По-добре аз да загина, а не детето ми — каза с плач тя и решително се хвърли срещу зъбестите уста на вълка да защити детето си.

Но отведенъж между нея и вълка се изпречи нещо голямо, рошаво. Зайчицата отстъпи назад и видя, че това космато нещо беше баба Тодора — едрата мечка, господарката на тая гора. Баба Тодора застана в цялото си величие и заръмжа:

— Какво е това? Бягайте, зайци, крийте се по храстите. Аз с вълка ще се разправя!

Зайците се пръснаха по гората кому къде очи видят. Лиса подви опашка, полека и задом отстъпи и шумна в гората.

Вълкът и мечката останаха очи срещу очи...

СНЕЖАНКА

Едно време в едно далечно царство имало един дядо и една баба. Хубаво и сговорно си живели те на белия свят, само едно им било мъчно — нямали си деца. Тежко било на двамата, че на старост самички живеят, но какво да се прави — така им било писано. Едничка радост им била само тая, дето могли да виждат и да милват чуждите деца.

Една зима старците седели в малката си къщичка и гледали през прозореца как на улицата си играят със снега дечица. Току-що било паднало сняг и такъв бял, чист, мек и пухък — да му се ненагледаш. Играли що играли децата, най-после захванали да правят от сняг една баба. Старецът казал:

— Хайде, старо, да излезем и ние да направим от сняг една баба в градинката.

— Добре, старче, да излезем да се поразходим, само че защо ни е баба да правим: по-добре да си направим от сняг едно детенце.

— Много добре — казал старецът, грабнал шапката и излезнал в градинката.

И почнали дядо и баба да правят детенце от сняг.

— Помага бог, стари! — казал им някой минувач от улицата. — Какво правите?

— Решихме да си излепим едно дете от сняг — дал ни господ хубав бял снежец! — отговорили старите и продължили работата си.

Направили те снежното дете, турнали му носленце, поставили му под челото две трапчинки за очи и току-що старицът начертал устицата му, отведнъж из тях топлинка лъхнало. Гледат старите — ямичките под челото се отворили и из тях светнали като звездици две живи оченца, устничките замърдали, почервели като черешки и се усмихнали.

— Господи божичко! — прекръстил се старецът.

А снежната кукла навела към него главичката си, протегнала ръчичките си и зашавала в снега като детенце в пелени.

Разтреперала се баба от радост, спусната се да прегръща Снежанка.

— Ах, ти, мила Снежанке, моя мъничка хубавице, мое от бога пратено детенце! — говорила бабата и грабнала детето, та в къщи.

Почнала Снежанка бързо да расте, а старците не знаят къде да се дянат от радост. Селските момичета идвали да бавят бабина Снежанка, да и приказват и гугукат, песнички да ѝ пеят, на игри да я учат.

А Снежанка била хитра и разумна — всичко слушала и лесно всичко схващала. И още през тая зима порасната Снежанка цяло момиче. Всичко разбирала, всичко приказвала и с такъв сладък език, че дядо и баба не могли да се наслушат. А пък каква хубава била! Бяла като сняг, очи сини като синчец, коса руса като злато, дълга до пояса — да гледаш, да не ѝ се нагледаш.

Минала зима, затреперало в небесата пролетното слънце, стоплило земята. В полето избуяла зелена тревица и запяла чучулигата. Всичките момичета почнали на хоре да се събират и по полето на дружинки за цветя да ходят. А Снежанка нещо невесела станала.

— Какво ти е, дете мое? Да не си ми болно? — питала я с участие бабата.

А Снежанка се едно и също отговаряла:

— Не, мила бабо, нищо ми няма, не грижи се.

Засилила се пролетта, дошъл месец май. Зацъфтели ливади и градини, запял славеят и всичко по божия свят станало весело и живо. А Снежанка още по-невесела и по-замислена станала. Бягала и се крила от слънцето, търсила сянка и само в дъждовно време малко се развеселявала.

Веднъж се извил тъмен облак, сипнал се едър град, изстинал въздухът и Снежанка се зарадвала като никога — почнала да играе, да се смее и да пее. Но когато пак припекло слънце и градът се стопил, Снежанка плакала за него тъй силно, като че искала цяла да се разлее на сълзи.

Дошло лято. Събрали се селските момичета да отидат на веселба в гората, отишли да викат и Снежанка.

— Бабо, пусни и Снежанка с нас!

Изпърво се не щяло на бабата да я пусне, но като помислила, казала:

— Иди се поразходи, мила моя Снежанке! — и я пуснала в гората с момичетата.

Отишли всички в гората и ударили на игри, брали цветя, вили венци, пеяли песни и тичали весели като птички. Най-подир запалили един храст и казали:

— Хайде да го прескачаме!

Наредили се в редица да скачат една по една, а Снежанка турнали най-отдире.

Почнали да скачат. Отведнъж отзад им зашумяло нещо и един жален глас извикал:

— Ax!...

Обърнали се момичетата уплашени — няма нищо. Гледат — Снежанка я няма помежду им.

— Ax, трябва да се е скрила, тая хитрушка — казали момичетата и се пръснали да я търсят, но никъде не я намерили. Викали, свирили — никой се не обадил.

„Трябва дома да е избягала!“ — помислили другарките ѝ и се върнали в село. Но Снежанка вкъщи не била и не се връщала.

Търсили я на другия ден, търсили я на третия, преходили цялата гора, прегледали дърво по дърво, храст по храст — не намерили ни Снежанка, ни следа от нея.

Дълго време тъжали дядо и баба за своята ненагледна Снежанка.

Къде ли се е изгубила тя? Хищен звяр ли я в пещерата си завлече, орел як ли я занесе далече към Синьо море! Не, нито хищен звяр я отвлече, нито як орел я отнесе. Но когато Снежанка тичаше след другарките си, тя скочи в огъня и отведнъж се стопи на лека пара, сви се на тънко бяло облаче и литна към синия небесен вис...

СПОРЕД МЯСТОТО — И МЯРКАТА

Един човек ходел с каручката си от село на село, продавал разни басми и се прехранвал.

Веднъж, като минавал през една гора, срещнали го разбойници.

— Стой!

Човекът спрял каруцата.

— Къде отиваш? — попитали го разбойниците, като уловили коня му.

— Холя по селата, та продавам басми.

— Дай стоката да я видим!

Човекът извадил няколко топа басми.

— Как я продаваш? — попитали разбойниците, като харесали един топ.

— Десет лева метърът — отговорил продавачът.

— Добре! Отрежи ни пет метра — казали разбойниците.

Човекът извадил метъра и почнал да мери.

— Не, ние не признаваме твоя метър. Иди да отсечеш ей онзи прът в гората — посочили му те един дълъг прът — и с него ще ни отмериш.

Човекът нямало какво да прави — отишъл, отсякъл пръта и почнал да мери. Разбойниците гледали отстрани.

Човекът отмерил един прът, отмерил два пръта и току се засмял.

— Защо се смееш? — попитали разбойниците строго.

Човекът отговорил:

— Помислих си: на каквото място сте ме намерили — и тая мярка ми се вижда малка, затова се и засмях...

СТРАХЛИВИЯТ МЪЖ

Мъжът на една жена бил много страхлив. Толкова страхлив, че комар да бръмнел — и сърцето му се обръщало.

Веднъж той мъж отишъл в гората за дърва. Като вървял по една пътека, той отведенъж съгледал в храстите, че лежи вълк. Изтръпнал от страх мъжът и не знаел накъде да бяга. Стои на мястото си като закован. А вълкът лежи и не мърда. Пък над главата му бръмчат рояк мухи.

„А, трябва да е умрял!“ — помислил мъжът и предпазливо приближил. Заглеждал оттук, заглеждал оттам и що да види — вълкът наистина бил мъртъв.

Мъжът се успокоил. Страхът му минал. Той взел вълка, качил го на колата и го закарал у дома.

— Е, жено — завикал отдалече той, — ела да видиш какъв лов ти нося — убих един вълк със секирата!

— Бре, че откога си станал такъв юнак! — почудила се жена му и намислила да опита сърцето му.

Вечерта тя наредила няколко кошерища в двора, вързала ги с едно въже и взела края му през прозореца.

През нощта, когато всичко заспало, жената станала, надзърнала навън и извикала:

— Олеле, мъжо, излез скоро навън, да видиш що има!

— Що има, жено? Да не би да си полуудяла! — казал мъжът и пребледнял от страх.

— Вълци, мъжо, вълци! Дошли да търсят другаря си. Излез сега, та се разправяй!...

— Слушай, жено, кажи им, че не съм го аз убил... Умрял го намерих.

И мъжът се завил с чергата презглава, потаил се и се престорил на заспал. Ала сърцето му бие, та ще се пукне.

Жената излязла навън и бързо се върнала.

— Казах им, мъжо, но не вярват. Искат тебе да видят. Излез ги сплаши!

— Как ще ги сплаша бе, жено! Тъкмо си сладко спя, сега да ставам за едни вълци. Кажи им да се махнат.

— Слушай, мъжо, вземи кросното, преметни го през рамо като пушка и те ще избягат.

Мъжът се съгласил. Нарамил кросното като пушка и тръгнал към вратата.

— Ела и ти с мене, жено!

— Ида, ида — казала жената и дръпнала въжето през прозореца. Кошерищата се залюлели и изтракали.

Мъжът помислил, че това са вълците, и хукнал да бяга навътре.

Кросното се изпречило, напънало се на вратата и не му давало да влезе...

— Олеле, братя вълци, пуснете ме — заревал той, като помислил, че вълците го уловили, — пуснете ме, умрял го намерих... Умрял го намерих!...

ТОРБАЛАНЦИ

Живели си сами-самички един дядо и една баба. Нямали си нищо-нищичко: ни син, ни щерка, ни кокошка, ни козица, ни крава, ни магаренце. Дядо ходел от къща на къща, сечел дръвца, носел водица — така се прехранвали.

Върне се дядо вечер, седне на прага или до огнището, капнал от умора, па запуши с луличката. А бабата викне да го хока:

— Ах, ти, дъртако, работиш само за лулата си! Мене си забравил. Нямам чехли на краката си, нямам кърпа на главата си!...

Крещи, вика бабата. Дядо слуша, па му стане мъчно. Наведе глава и зарони ситни сълзи една по една. А те капят, капят и гасят луличката му.

Веднъж на дядо му домъчняло много за бабините думи. Не можал повече да трае, станал, взел мрежата и излязъл от къщи.

„Ще ида на реката — помислил си той, — да търся златната рибка. Тя всичко знае, всичко може. От нея съвет и помощ ще искам.“

Отишъл дядо при реката. Той поставил мрежата и се скрил в тръстиката да чака...

Отведнъж — фърр! — посипали се като камъни жерави от небето. Те кацнали из водата, из тръстиката — навсякъде. Скокнал дядо и хванал един жерав.

— Пусни ме, дядо! — замолил се жеравът.

— Няма да те пусна, синко — рекъл старецът. — Аз и бабата живеем сами-самички. Няма що да правим, ами по цял ден се караем. Ела у дома, стани наше чедо, та и ние радост да видим.

— Ах, дядо — рекъл жеравът, — не мога в къщи да живея, с хорски грижи да се занимавам. Аз обичам да летя в широкото небе, да ходя по всички земи, реки и блата. Пусни ме да си хвръкна!

Старецът имал добро сърце. Станало му жал за птицата. Той навел глава, почесал врат. Какво да прави?

Жеравът разбрал мъката му и рекъл:

— Ела, дядо, с мене у дома! Ще ти дам един подарък, който голямо добро ще ти донесе.

Съгласил се дядо. Жеравът го завел у дома си, откачил от стената една шарена торбичка и рекъл:

— Торбаланци на работа!

В миг из торбата изскочили две пъргави момчета. Те извадили маса, столове и наредили златни блюда, чаши и чинии. После наслагали вкусни гозби, една от друга по-избрани. Наредили и чудни вина, па казали:

— Моля, заповядайте!

Жеравът и дядото яли и пили до насита.

Двете момчета стояли настрана и прислужвали.

Като се наяли хубаво, жеравът рекъл:

— Торбаланци, ха в торбата!

Спуснали се момчетата, събрали всичко в торбата и се скрили в нея.

— Подарявам ти тая торба, дядо! Живей с нея за много години!

— казал жеравът и подал торбата на дядото.

Зарадвал се дядото, взел торбичката и си тръгнал.

Той замръкнал в едно село. Там живеела кумицата му с двете си дъщери. Старецът отишъл да ги види и да пренощува у тях.

Срещнали го те, но нямали какво да го гостят — били много сиромаси. Турнали на софрата две глави лучец, малко солница, една суha чушка и парче корав хлебец. Дядото откачил торбичката от рамо, па извикал:

— Торбаланци, на работа!

Изскочили двете момчета, нагласили трапезата, па извикали:

— Заповядайте!

Кумицата и двете моми се облечели от учудване. Какво нямало на софрата: баници, баклави, печено прасенце, бял хляб...

Гостили дядото кумицата и момите, па извикал:

— Торбаланци, ха в торбата!

Кумицата занемяла от учудване, а дядо се смее, па примира.

През нощта кумицата завела дядото да спи в друга стая. Тя повикала дъщерите си и се хванали на работа. Шили цяла нощ и ушили торба, а взели неговата.

Отишъл си дядо у дома и още от пътната врата завикал:

— Ей, бабо, излез да ме срећнеш като цар, а не като сиромах!

Излязла бабата, погледнала — дядото се връща засмян до уши.

Той влязъл в къщи и извикал господарски:

— Торбаланци, на работа!

Ала торбичката останала свита.

Нищо не шавнало в нея.

Грабнала бабата ръжена, че като забрала дядото:

— Ах, ти, дъртако, с мене ли ще се подиграваш!

Наложила му бабата гърба с ръжена. Заплакал дядото, излязъл и право при жерава отишъл.

— Жераве-синко, така и така ми се случи — заплакал старецът,

— торбичката не работи, торбаланците избягали...

Жеравът разпитал стареца подробно и разбрал работата.

— Добре — казал той, — ето ти тая торбичка. Иди с нея и тя ще те научи какво да правиш.

Зарадвал се пак старецът, взел торбичката и тръгнал.

По пътя огладнял. Седнал на една полянка, снел торбичката и рекъл:

— Торбаланци, на работа!

Из торбата изскочили две силни момчета с тояга в ръка, като забрали стареца — бият и викат:

— Недей ходи у кумицата, не си оставяй торбицата!

Старецът скачал насам-натам и едва му дошло на ум да извика:

— Торбаланци, ха в торбата!

Момчетата се скрили. Старецът взел торбичката и право у кумицата си.

Тя видяла, че старецът носи нова торбичка, и си рекла:

— Ново чудо има да видим!

Кумицата умирала от нетърпение по-скоро да види какво се крие в хубавата нова торбица.

Щом дядото отишъл в другата стая да си почине от път, кумицата взела новата торбичка и казала:

— Торбаланци, на работа!

Веднага изскочили двамата яки торбаланци с тоягите, че като забрали кумицата — бият и викат:

— Дай на стареца торбицата! Дай на стареца торбицата!

Кумицата разбрала, че не може да се отърве, и викнала по-скоро стареца от другата стая.

Старецът дошъл бързо, кумицата му дала открадната торба и той заповядал на торбаланците да се приберат.

ТРИМАТА БРАТЯ И ЗЛАТНАТА ЯБЪЛКА

Една жена имала троица синове. В двора имало едно ябълково дърво, което в годината раждало по една златна ябълка. Една хала всяка година дохождала нощно време и открадвала ябълката. Най-старият син рекъл: „Мале, аз ще вардя ябълката.“ Майка му казала: „Е, синко, толкова години не сме я опазили, та сега ли ще я опазим!“ — „Не, ще я опазим“ — казал синът и отишъл да варди. За да не заспи, той взел една торба орехи да троши цяла нощ. Ала той се залисал с орехите, халата дошла и откраднала ябълката.

На другата година средният син рекъл на майка си: „Мале, аз ще вардя ябълката.“ Майка му отговорила: „Е, синко, толкова години не сме я опазили, та сега ли ще я опазим!“ — „Не, сега ще я опазим“ — казал синът и отишъл да я пази. За да не заспи, и той взел една торба орехи да чука цяла нощ. Ала и той се залисал с орехите, халата дошла и откраднала ябълката.

На третата година най-малкият син рекъл: „Мале дай на мене ножа, аз ще отида да вардя ябълката.“ — „Иди, сине!“ — казала майка му. Той отишъл в градината, качил се на ябълката и се скрил в клоните да чака.

Посред нощ се задало нещо като мъгла, зафучало, затрещаляо: дошла халата и посегнала да вземе ябълката. Той я ръгнал с ножа и халата избягала. Тогава синът взел ябълката и я занесъл на майка си. След това той поканил братята си да отидат да намерят халата. Като тръгнали по кървавите следи, стигнали до една пещера. Малкият брат казал: „Ха да спуснем единого в пещерата.“ Най-старият брат склонил него да спуснат. Като го спуснали до средата, той се уплашил и заклатил въжето, а другите го измъкнали.

Тогава средният склонил него да пуснат; като го спуснали до средата, и той заклатил въжето — и него извадили. След това малкият рекъл: „Аз ще сляза долу, като поклатя въжето, спускайте ме, спра ли, почакайте малко.“ Те го спускали, спускали, докле слязъл долу. Там видял една къща. Кога погледнал през прозореца, видял в стаята три

девойки. Едната си играела със златна ябълка и другата също, а най-малката нямала златна ябълка да си играе, та си играела със златен плъх на златна тепсия. Той се обърнал към нея и завикал: „Девойко, отвори ми вратата да вляза.“ Една от момите станала и му отвърнала: „Върни се назад: майка ни ходи две години наред, та ни донася по златна ябълка, а сега болна си е дошла; ако ти отворим да влезеш, ще те глътне.“ Той рекъл: „Или ми отворете, или ще разбия прозореца и ще вляза!“ Тогава станала най-малката, та му отворила и той влязъл и убол халата. След това взел, та свързал голямата девойка и заклатил въжето. Братята му потеглили и я измъкнали горе. Подир свързал средната и нея измъкнали горе. Когато останал долу с най-малката и най-хубавата, той ѝ рекъл: „Да те овържа и изнеса горе, братята ми ще се скарат за тебе; ако аз се овържа и изляза, ти пък не ще искаш да излезеш после. Аз ще те овържа, та те ако ме обичат, ще ме изнесат...“ Тя му рекла: „Вземи тоя пръстен, давам ти го; ако ме изнесат горе и се скарат за мене, аз ще поискам да ми направят дрехи самотворни. Който ми направи такива, него ще взема. Ти ще постоиш долу малко: ако не искат да те изнесат, ще паднеш още надолу. Там има два овена — един бял, един черен. Ако паднеш върху белия, той ще те изнесе на белия свят; ако паднеш върху черния, той ще те отнесе волната земя.“ Овързал я той и братята му я измъкнали. Като видели тая ненагледна хубавица, братята се скарали помежду си и забравили по-малкия долу. Той постоял малко време и паднал надолу: паднал върху черния овен, който го отнесъл в волната земя. Като нямало какво да прави, той тръгнал да скита и попаднал в един град, в колибата на една баба. Бабата била сама. Тя месела хляб, но не сипвала вода в брашното, а плюела, та с плюнките си месела. Кога я попитал защо месела хляб с плюнки, тя му рекла: „Синко, как да не меся с плюнки, като имам шест деца! Има една хала, която не ни пуска да си налеем вода, ако не й дадем човек да изяде. Аз давах, давах, издавах се, а тя, ето вече година как не ни пуска да си налеем вода. Сега царят ще изпрати дъщеря си, за да я глътне халата, и тогава целият град ще си налее вода.“ Момъкът попитал бабата за царския конак и тя му казала. Той тръгнал да го търси и го намерил. Там заедно с царската дъщеря се качил в една кочия и отишъл при халата. Той бил уморен, затова полегнал и заспал върху скута на царкинята, а в това време халата излязла из ямата и се затекла към царкинята да я глътне. Царкинята се развикала и

разплакала и една сълза капнала върху лицето на момъка, та го събудила. Щом станал, той грабнал ножа и пробол халата. Подир това водата потекла. Тогава царят попитал момъка с какво иска да го дари. Момъкът отговорил: „Искам да изляза на моята земя.“ На това царят казал: „Ако намериш някого, който да те изнесе, аз ще дам всичко, щото дотряба.“ Тогава момъкът тръгнал из града да разпитва и намерил едного, който му казал: „Край града има едно дърво голямо; на него мъти орлица и все не може да отвъди орлета. Иди там, може би... намери щеш... средство за излазяне.“

Той отишъл под дървото и легнал, та заспал. По едно време орлетата се разпищели и той се разбудил. Кога погледнал нагоре, видял триглава змия да лази по дървото; взел, та отсякъл трите глави. Орлите се спуснали върху момъка да го утрепат, задето разпищял орлетата; но тогава малките рекли: „Не бива, тате, и ти, мале! Тоя човек ни отърва и ни остави да сме живи сега.“ Орлите рекли на момъка: „Ей, побратиме, какво добро искаш да ти сторим?“ — „Нищо не искаш; искаш да ме изнесете на горната земя.“ — „Да те изнесем! Намери девет крави ялови, всяка по девет години да е ялова, храни ни цял месец; направи един сандък с железни вериги, тури в него месото, що остане, и седни при него. Напълни един мех с вода. Ние ще преметнем на рамо веригите и ще те понесем. Кога кажем «га», ще ни дадеш мясо; кога кажем «гию», ще ни дадеш вода.“ Той приготвил всичко, според както му поръчали. Понесли се нависоко, но месото не стигнало; орлите поискали — и той, за да им даде, откъснал от дланиете на ръцете и от стъпалата на нозете мръвки и им дал. Най-после те го изнесли на видело на земята и го попитали: „Побратиме, от какво беше онова мясо, що ни даде най-после?“ Той им отговорил: „Побратимовци, срам не срам, ще ви кажа: отрязах го от дланиете на ръцете и от стъпалата на нозете си, та ви го дадох.“ Те тогава му рекли: „Побратиме, да знаехме, че ти си толкова сладък, изядвахме те още под дървото.“ След това той станал, та отишъл у дома при братята си, които намерил, че още се карат за най-младата девойка. Всички нея искали.

— Аз искаам дрехи самотворни — рекла тя, — който ми ги направи, него ще го взема.

Той, като дошъл, щом погледнал пръстена, и дрехите се направили. Тогава вече той взел девойката.

ТРИМАТА ИНАТЧИИ

Трима другари, като вървели един път през гората, срецнали ги някой си и ги поздравил.

Те му отговорили и тримата. И веднага се запрепирали.

— Тоя човек мене поздрави — казал единият. — Ние с него сме познати откога, откога!

— Не тебе, ами мене поздрави — рекъл вторият. — Ние с него сме другари още от детинство.

— Тоя човек не поздрави ни тебе, ни тебе, приятелю, а поздрави мене. Ние с него сме стари приятели! — обадил се третият.

Препи рали се приятелите, скарали се и работата дошла до бой.

Тогава един от тях казал:

— Защо се караме? По-добре да отидем при съдията. Нека той реши кой от нас има право.

И станали тримата, та при съдията. Той ги разпитал един по един, изслушал ги и казал:

— Понеже и тримата сте упорити хора, има право оня, който е най-големият инатчия между вас.

И съдията почнал да ги разпитва кой какви инати е проявил през живота си:

Първият почнал:

— Един път бях много болен и лекарят беше ми забранил да ям яйца. Майка ми един ден беше сварила, аз не се стърпях, а грабнах едно и поисках да го изям скришом. Но в това време врата се хлопна, аз се уплаших и го налапах цялото. Влезе лекарят. Като видя, че ми е подута бузата, зачуди се и почна да ме разпитва от що ми е станало това и ме покани да си отворя устата. Аз му направих инат и нито проговорих, нито си отворих устата.

— Тая буза е злокачествена — рече той. — Трябва да я отрежа.

Той извади ножчето, разряза бузата ми и остана смаян, като извади оттам едно яйце. Оттогава ми остана белег на бузата.

Вторият казал:

— Една вечер забравихме да заключим вратата, преди да си легнем. През нощта в къщата се вмъкнаха разбойници и почнаха да обират всичко. Напразно жена ми ме молеше да стана и да прогоня разбойниците. Заинатих се и не мръднах от мястото си. Те обраха всичко. Най-после грабнаха и чергата, с която бях покрит. Аз пак не станах.

Третият разправил:

— Един път ме заболя зъб и аз отидох при доктора. Той ме прегледа и ме попита кой зъб ме боли. Аз се заинатих и не му казах.

— Нали си лекар — познай сам!

Тогава той ми прегледа внимателно зъбите и извади един.

— Навярно този е болният — каза той, като го сложи пред мене.

— Не! Не е тоя — отговорих му аз.

Той извади друг.

— Този ли е?

— И този не е!

Той извади друг, след това друг, докато ми извади всичките зъби и аз пак не му казах кой е болният.

Съдията ги изслушал е търпение и казал:

— И тримата сте големи инатчии, затова и тримата имате право.

Оня човек е поздравил и тримата, но не от почит, а от страх.

ТРИСТА УМНИЦИ

Триста души умници тръгнали да секат една гора. Нарамили брадвите нагоре с топоришките и вървели, вървели, уморили се и седнали да си починат. Добре, ама като седели, объркали си краката и като рекли да стават, не знаели кои крака на кого са и се скарали.

Един викал:

— Тия крака са мои!
— Не, мои са — викал друг.

— Не се карайте за чужди крака: те са мои — викал трети.

Работата дошла до бой.

В това време минал един хитрец.

— Хей, байо — извикали му умниците, — ела да ни помириш: объркахме си краката и не знаем кои на кого са.

— Добре, ама какво ще ми дадете? — рекъл хитрецът.

— Какво имаме, та какво да ти дадем — отговорили умниците.

— Ще ти дадем секирите си, само ни помогни да си намерим краката.

— Добре, добре — рекъл хитрецът, па като взел една тояга, почнал да удря през краката с колкото си сила имал.

Умниците наскочали и се разбягали настрани, всеки със своите си крака.

— Е, байо, благодарим ти! Какво щяхме да правим, ако не бяхме си намерили краката?

Умниците дали секирите си на хитреца, той ги приbral и си заминал.

— Ами сега — завайкали се умниците, — какво ще правим без секири?

— Каквото можем, това ще правим — рекли и отишли в гората.

Най-напред спрели до едно голямо старо дърво с прогнил корен.

— Да го свалим — казал някой.

Съгласили се, вързали дървото с едно дълго въже, наловили се за него и почнали да теглят. Теглили, теглили, дървото се съборило, притиснало ги и ги изпомачкало.

От триста души само трима останали.

— Бре, какво стана? — рекли те и побягнали далече от това място.

Като вървели и се тюхкали, единият от тримата умници съгледал един гъльб иrekъл:

— Чакай да те хвана, барем на тебе да си изкарам яда.

И се впуснал по гъльба.

Гъльбът летял, летял и кацнал на едно дърво. Умникътrekъл:

— И на небето да се кациш, пак ще те хвана. Ти с пет-шест зърна се наядаш, пък мене три самуна ми не стигат, та по-долу ли от тебе ще остана?

И той се покатерил на дървото да лови гъльба. Като се качил на върха, гъльбът литнал, умникът литнал по него, паднал и се пребил.

Останали двама умници. Единиятrekъл:

— И това място е дяволско, и оттук да бягаме.

Тръгнали. По едно време единият взел да се бие по главата и да си дума нещо.

— Какво, какво, побратиме? — попитал другият.

— А бе, не знам, като тръгнах, запуших ли кацата със саламурата, или не съм...

— Голяма работа! Да идем да видим!

Съгласили се и отишли да видят кацата. Умникът, на когото била кацата, надникнал в нея и не можал да види добре има ли нещо, или няма. Той бръкнал с ръка и изпищял с колкото глас имал. В кацата имало змия и го ухапала.

Пищял той, викал, а другарят му го утешавал и думал:

— Един червей те клъцна и ти не можеш да търпиш, ама да те клъвне квачка с дванадесет пилета, какво ще правиш?

Той го утешавал, а оня викал, охкал, посинял, подул се и умрял.

И така от триста умници останал само един.

— Ex —rekъл си той, — от толкова души само аз останах, аз трябва да съм най-умният. Чакай да събера другари и да им стана войвода. — Тръгнал през гората и почнал да вика:

— И-и!...

В гората имало ловци. Умникът с викането си им прогонил лова. Те го хванали, набили го хубаво и го пуснали.

Умникът побягнал през гората и дошъл до една река. Над реката имало висок мост. Като минавал моста, той рекъл:

— Бре, толкоз ме биха, чакай да видя имам ли по гърба синьо.

Спрял се умникът насред моста, съблякъл се, взел да се мъчи да си види гърба.

Мъчил се, свивал се, извръщал се насам-нататък, докато се отплеснал от моста, паднал във водата и се удавил.

ТРИ УМНИ ГЛАВИ

Натежали дългите години на една стара върба. Тя клюмнала и се навела безпомощно над дълбоката река.

По пътя минали трима шопи — три умни глави. Видели върбата, спрели се и се замислили:

- Що ли мисли тая старица над тая бистра водица?
- Трябва за вода да е жадна!
- Хайде да я напоим!
- Няма кофа, братя, как ще я напоим?

Най-умният рекъл:

— Ще се хвана аз за клоните ѝ — ще се хване друг за краката ми — ще увисне, ще се хване третият за неговите и той ще увисне. Ще натегнем, ще наведем върбата над водата и ето ти — станала добрината.

Рекли и направили го.

Хванал се най-умният за клоните и увиснал. Вторият увиснал за краката му, а третият увиснал за краката на втория.

Натежали тримата и върбата почнала да се навежда. Но ръцете на първия почнали да се изпълзват и работата станала опасна.

— Дръжте се, братя — извикал той, — да си плюя на ръцете!

Хванали се яко те, а той откачил ръце да плюе на тях.

И... хоп — цамбурнали тримата умници във водата и се удавили.

ЦИГАНИН И БРАТ МУ

Един циганин се крил, за да не плаща данък. Има съседи добри, има — лоши. Нашият циганин има лош късмет и лош съсед. Той го обадил на селския кмет. Тръгнал кметът да го търси, като поп кога ръси.

Тук циганин, там циганин — няма ни чер, ни бял циганин.

Намерил брат му.

— Как те викат?

— Майсе.

— Ами брат ти?

— Тайсе.

— Де е Тайсе?

— На дърва е.

— Кога ще се върне?...

— Кой го знае... Много ще се мае... Доде ги сече, доде ги влече, доде ги деля, доде ги желя, ще мине неделя.

Тръгнал кметът, повел брата да търси страхливия циганин по гората.

— Викай брат си да ни чуе.

И циганинът се надуе:

— Тайсе!... Де си бе, Тайсе?... Кмет те търси и брат Майсе... Тайсе!...

Викнал еднъж, викнал още еднъж, никой се не обажда. Кметът се не догажда. Заплакал манго отведенъж и заронил сълзи като дъжд...

— Защо плачеш, манго?... Не те е срам! И ти си мъж!...

— Жал ми е за брата, кмете. Не се обажда. Трябва мечка стръвница да го е изяла. Ох, де го да си дойде! Два пъти данък да даде, но мечка да го не яде...

ВСЯКО НЕЩО ИМА ЦЕНАТА СИ

Веднъж един беден човек, като минавал покрай една гостилница, дето на печката врели съблазнителни гозби, извадил хлебец от торбицата си, подържал го малко на парата, която излизала от гозбата, и почнал да яде.

Гостилничарят излязъл, хванал бедняка, набил го хубаво и го дал под съд, като искал да му плати за гозбата. Съдията повикал двамата, изслушал ги и казал на бедняка:

— Да платиш ли искаш, или да лежиш затворен?

— Да платя е по-добре — отговорил беднякът, — защото имам деца. Какво ще стане с тях, ако ме хвърлите в затвора!

— Добре — рекъл съдията, — колко пари имаш?

— Имам всичко една жълтица, която пазя за черни дни — отговорил беднякът, като извадил жълтицата.

Съдията я взел, повикал гостилничаря, хвърлил силно монетата на масата и казал:

— Ето, вземи това, което ти се пада!

Гостилничарят посегнал лакомо към жълтицата, но съдията я взел от масата, дал я пак на бедняка и рекъл:

— Бедният изяде хляба си, натопен само в парата на твоите гозби, затова ти ще получиш само звука от неговата монета. Сега идете си всеки по своята работа!

ЗАГУБЕНАТА ПЧЕЛА

Една пчела, като се луташе насам-нататък да намери нещо да занесе в кошера, влетя в един прозорец, завъртя се в стаята и кацна на масата, върху която беше капнало нещо сладко. Пчелата поиска да опита това нещо. Едно дете, което си играеше наоколо, като видя пчелата, взе една стъклена чаша и я похлупи.

Уплашена, пчелата захвани да се бъхти в той стъклен затвор, за да излезе, но напразно. Тя почна да бръмчи и да се моли на детето.

— Дете, пусни ме, аз съм тръгнала по работа и ако ме държиш тук, ще закъснея, ще стане тъмно и не ще мога да си намеря кошера. Аз живея далеко, много далеко. При това у нас има ред. Ако се върна много късно, няма да ме пуснат вътре. А да остана вън през нощта, това за мен е смърт.

Молеше се пчелата, а детето я гледаше усмихнато, не разбираше нито думите й, нито мъките й.

Навън се чуха гласове и детето бързо излезе. Пчелата остана затворена под стъкления капак. Тя обходи навред стените на чашата, за да намери място да излезе, но не можа. В стаята не влезе вече никой. Денят мина и цялата нощ пчелата прекара там, захлупена в чашата. Уморена и уплашена, тя непрекъснато обикаляше тясното пространство, за да излезе.

Дълго време беше тъмно и пчелата нищо не виждаше. Но ето че полека-лека светлина нахлу в стаята и слънчеви лъчи паднаха върху чашата.

Някой влезе в стаята, след това отвори прозореца и една ръка вдигна небрежно чашата.

Освободената пчела, макар и неспала цяла нощ, хвръкна бързо, завъртя се из стаята и като усети пресния въздух, който влизаше през прозореца, изскочи навън.

Но тя беше уморена и объркана. Тя не можа да разбере къде се намира и кацна върху листата на едно градинско цвете. Около нея захвърча една бяла пеперуда и кацна наблизо.

— Пеперудке — каза пчелата, — струва ми се, че съм те виждала някъде. Можеш ли ми каза, къде се намираме?

— За мене е безразлично — каза пеперудата. — Аз нямам постоянно местожителство. Аз хвърча свободно навсякъде и никога не се интересувам къде се намирам.

И пеперудката отлетя.

Пчелицата се вдигна във въздуха, завъртя се наоколо, забръмча. Но тя не забравяше страшната случка и беше предпазлива. Тя съгледа една друга пчела, проследи я и кацна близо до нея — върху една загнила круша, която едвам се крепеше на дървото. Но другата пчела не беше ѝ позната. При все това тя я попита:

— Другарко, можеш ли ми каза, къде се намираме?

— Аз твърде добре зная, но как да ти обясня. Ти от кой пчелник си?

— Аз дойдох отдалеко, но през нощта ме затвориха и сега, когато се спасих, забърках мястото и не зная къде съм.

Другата пчела беше стара и опитна. Тя ѝ каза:

— Ела да се вдигнем високо, високо във въздуха и оттам да разгледаме добре местността, навярно ще се оправиш.

Двете пчели се вдигнаха високо. Въздухът бе пълен със слънце. Те обикаляха навред и разглеждаха.

Изведнъж загубената пчела забръмча радостно:

— Ето, ето, онази ливада там ми е позната.

— Радвам се — ѝ каза другата пчела, — иди на тая ливада, там навярно ще намериш някоя от твоите другарки. Пък аз ще те оставя, защото имам бърза работа.

Загубената пчелица отиде на ливадата, повъртя се и кацна върху едно малко цвете.

А там наблизо беше кацнала друга пчела.

— Къде се губиш ти — извика ѝ тя, като я съгледа, — Ний помислихме, че си загинала.

Загубената пчелица разправи страшната история на другарката си и попита:

— Какво да правя сега? Много съм уморена.

Другарката ѝ я утеши и рече:

— Почини си хубаво, след това събери колкото можеш мед. Аз ще те чакам. Но празна не трябва да се връщаш, защото ще бъдеш

наказана.

Беше рано. Детето, което захлупи вчера пчелата под чашата, още спеше спокойно и сладко. То даже не подозираше, че бе направило зло на едно малко насекомо, което през целия си живот не знае друго, освен труд и труд.

Издание:

Елин Пелин. Съчинения в шест тома. Том пети.

Издателство „Български писател“, София, 1978

Под редакцията на: Тодор Боров, Кръстьо Генов, Пеньо Русев

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.